



Afdeling **Beleid en Programmering**
Onderwerp **Evaluatie en impuls Vensterscholen**

Bezoekadres
Europaweg 8

Postadres
Postbus
9700 AG Groningen

E-mailadres
info@ocsw.groningen.nl

Website
www.groningen.nl

Aan de leden van de raad van de gemeente Groningen
te
GRONINGEN

Telefoon (050) 367 6148 Bijlage(n) 3

Ons kenmerk OS 12.3013461

Datum **19 APR 2012** Uw brief van

Behandeld
door **A. Schnieders**

Andere tijden, andere vensterscholen

Geachte heer, mevrouw,

In de tweede helft van 2011 is het functioneren van de vensterscholen geëvalueerd. Het onlangs gereedgekomen onderzoeksverslag bieden we u bij deze aan. Graag voeren wij met uw raad een opiniërende discussie over de resultaten van de evaluatie en over onze conclusies, zoals u die in deze brief aantreft.

Kort samengevat is de conclusie van de evaluatie dat het vensterschoolconcept zoals dat zestien jaar geleden in Groningen gestalte kreeg, nog steeds goed is. Dit neemt niet weg dat een nieuwe impuls nodig en wenselijk is. Aanbevolen wordt de aandacht in de vensterscholen nadrukkelijker te concentreren op opvang en onderwijs, scholen de regierol te geven en als gemeente te focussen op wat er aanvullend nodig is om kinderen optimale ontwikkelingskansen te kunnen bieden. Die aanbevelingen corresponderen met de doelen van ons Integraal Jeugdbeleid. Wij ondersteunen ze dan ook van harte. Ook de schoolbesturen zijn positief. In de komende maanden willen we met betrokken partners de aanbevelingen uitwerken en vastleggen in een nieuw akkoord over de Groningse vensterscholen.

Achtergrond en aanleiding voor het evaluatieonderzoek

Zestien jaar geleden startten we in Groningen met de Vensterscholen, waarmee we een vruchtbare voedingsbodem creëerden voor veel nieuwe ontwikkelingen, activiteiten en afspraken om de ontwikkelingskansen van kinderen te vergroten. Groningen stond hiermee aan de wieg van de brede-schoolontwikkeling in Nederland, waarvan ons land er inmiddels 1600 telt. Veel brede scholen hebben gebruik gemaakt van kennis en ervaring uit Groningen.



Vooral dankzij de vensterscholen is er in Groningen een hechte samenwerkingscultuur gegroeid rond kinderen en jongeren. Professionals geven aan daar veel waarde aan te hechten. Er is dus veel bereikt.

Maar er is in zestien jaar ook veel veranderd: in de samenleving en in het landelijke en lokale onderwijs- en jeugdbeleid. STIPS en CJG's deden hun intrede. Het openbaar schoolbestuur is verzelfstandigd en schoolbesturen kregen de wettelijke plicht te voorzien in een dekkend aanbod van onderwijs en opvang (dagarrangementen). Na zoveel jaren en in zulke gewijzigde omstandigheden is het wijs bestaande praktijken kritisch te beschouwen en te bezien of nieuwe impulsen nodig zijn om de zorg- en onderwijskwaliteit die ons voor ogen staat te kunnen blijven bieden. Daarom hebben we in ons collegeprogramma en in de vorig jaar vastgestelde nieuwe kadernota Integraal Jeugdbeleid 2011-2014 een evaluatie van de vensterscholen aangekondigd.

De Groningse Vensterscholen

In totaal participeren 34 basisscholen in een van de elf Vensterschoolverbanden, waarbij het aantal betrokken basisscholen per samenwerkingsverband varieert van twee tot zes. Naast basisscholen zijn in ieder samenwerkingsverband kinderopvangpartners, partners in de jeugdgezondheidszorg, peuterspeelzalen en bibliotheken vertegenwoordigd. Daarnaast participeren soms Jeugd en Jongerenteams (MJD), buurtcentra en -comités, wijkraden en -verenigingen, speeltuinverenigingen en middelbare scholen.

De gemeente Groningen faciliteert de Vensterscholen met zogeheten locatiemanagers, per wijk aangesteld om de samenwerking vorm, inhoud en structuur te geven. Zij zijn bijvoorbeeld verantwoordelijk voor de planning en het verloop van de plangroepen, de overleggen tussen de partners.

Zeven pijlers

Volgens het oorspronkelijke concept werken de partners in de Vensterscholen aan zeven pijlers in het belang van de ontwikkeling van schoolgaande kinderen:

- 1) een doorgaande lijn
- 2) integrale aanpak en samenwerken van instellingen
- 3) binnen- en buitenschoolse activiteiten
- 4) ouderbetrokkenheid
- 5) sluitend zorgsysteem
- 6) sociale cohesie en gemeenschapsvorming
- 7) benutten gebouwen

In het voorjaar van 2011 is een onderzoeksopdracht verstrekt aan bureau Zunderdorp (Den Haag). Vanaf de zomer 2011 is het onderzoek uitgevoerd. Het onderzoek blikte zowel terug, naar de praktijk van samenwerking van de vensterscholen, als vooruit naar de gewenste inhoud en vorm van de samenwerking in de toekomst. De onderzoekers concluderen dat



veranderingen nodig zijn. Deze zijn in twee discussiebijeenkomsten in december 2011 besproken, waar leden van uw raad ook bij aanwezig waren.

De belangrijkste conclusies

De belangrijkste conclusies uit het rapport *Nieuwe verhoudingen, nieuwe dynamiek* vatten we als volgt samen:

- Alle betrokken partijen ervaren de meerwaarde van samenwerking gericht op het vergroten van de ontwikkelingskansen van kinderen; niemand wil ermee stoppen
- Er is een goede samenwerkingscultuur, maar de huidige inhoudelijke pijlers (zie kader) van de vensterscholen sluiten niet meer in alle opzichten aan op de actuele doelstellingen van de partners. Bovendien bieden ze onvoldoende antwoord op de huidige maatschappelijke uitdagingen.
- Scholen voelen zich geen (mede)eigenaar van de vensterscholen, wat maakt dat de mogelijkheden van samenwerking onvoldoende benut worden.
- De huidige sturing, structuur en samenwerkingsverhoudingen binnen de vensterscholen zijn toe aan een herijking.

Aanbevelingen uit het onderzoek

De aanbevelingen van de onderzoekers vatten we in vijf punten samen:

- 1) Benoem de samenwerking tussen school en kinderopvang tot de kern van de vensterschool. Zorg voor ondersteunende cirkels om deze kern heen.
- 2) Kies een sterke inhoudelijke focus gericht op de doorgaande leer- en ontwikkelingslijn (oorspronkelijke pijler 1), ouderbetrokkenheid (pijler 4) en de inrichting van zorg in en om het onderwijs (pijler 5).
De overige vier van de oorspronkelijke pijlers behoren dan dus niet meer tot de kernopdracht. Geef de school dus geen rol als centrum om sociale cohesie te bevorderen. Het blijft van betekenis om onderwijs, opvang en zorg dicht bij elkaar te huisvesten, maar dat hoeft niet per definitie in één gebouw.
- 3) Doe recht aan de nieuwe verhoudingen met het onderwijs en leg de regie over de samenwerking voor kinderen bij de school. Neem als gemeente een andere rol aan: niet langer regisseur en aanstuurder, maar ondersteuner en facilitator.
- 4) Geef aandacht aan verdergaande professionalisering ten behoeve van kennisdeling, scholing, en procesondersteuning en wees naar ouders transparant over de inhoud en resultaten van de Nieuwe Vensterschool.
- 5) Werk met de schoolbesturen voor primair onderwijs en de kinderopvangorganisaties de inhoud en structuur van de Nieuwe Vensterschool uit en leg de afspraken vast in een 'Groninger Akkoord Nieuwe Vensterschool'

Wij ondersteunen de conclusies en achten de aanbevelingen zeer bruikbaar. Ook onze partners in onderwijs en opvang ondersteunen de conclusies en aanbevelingen. Hun eerste reacties treft u aan in bijlage 2.



Naar een Groninger Akkoord Nieuwe Vensterschool

Op de vijfde aanbeveling gaan we hier kort nader in. De nieuwe afspraken zijn voor een belangrijk deel te beschouwen als een actualisering van ons (basis)onderwijsbeleid (de Lokaal Educatieve Agenda). In het nieuwe akkoord willen we breed gedragen afspraken maken die recht doen aan de actuele verantwoordelijkheden en rolverdeling tussen gemeente en schoolbesturen. Ons onderwijsbeleid is ingebed in ons integraal jeugdbeleid. Ook daarin staan we voor ingrijpende veranderingen, voortvloeiend uit de decentralisatie van de Jeugdzorg. In het Groninger Akkoord Nieuwe Vensterschool zullen we opvang, onderwijs én zorg in samenhang beschouwen.

Het evaluatieonderzoek biedt goede aanknopingspunten. Maar het zal duidelijk zijn, dat de uitwerking zorgvuldigheid en tijd vraagt. We willen met de 'Nieuwe Vensterscholen' starten in het schooljaar 2013-2014. Dat betekent dat we in het voorjaar van 2013 het Groninger Akkoord Nieuwe Vensterschool met alle betrokken partners moeten ondertekenen. Een jaar is niet lang. Gesteund door de positieve reacties uit het veld, vertrouwen we erop dat het gaat lukken. In de tussentijdse periode zullen wij uw raad periodiek over de voortgang informeren.

Opmerkingen bij het evaluatieonderzoek

Het evaluatieonderzoek richtte zich niet op de onderwijsinhoudelijke resultaten noch op de maatschappelijke opbrengsten van de vensterscholen. Uiteraard vinden wij deze vragen wel van groot belang. Er betrouwbaar antwoord op vinden is onderzoekstechnisch echter zeer complex (zoals we in de speciale bijeenkomst over het onderzoekstraject met de raadscommissie in juni 2011 hebben toegelicht). Om deze reden hebben we afgezien van een inhoudelijk onderzoek. Bij onze afweging speelde mee dat er momenteel een groot landelijk wetenschappelijk onderzoek naar de effecten van brede scholen wordt uitgevoerd. De resultaten worden deze zomer verwacht. De resultaten zullen we bij de uitwerking van de vervolgafspraken gebruiken.

Een tweede opmerking betreft de keuze ouders en kinderen in het onderzoek niet te raadplegen. Die keuze achten wij gerechtvaardigd omdat het onderzoek primair de samenwerking van de partners in de vensterscholen betrof. Wel zullen wij de ervaringen en wensen van ouders nadrukkelijk betrekken bij de uitwerking van vervolgafspraken.

Eerdere uitspraken van uw raad

Bij deze evaluatie is door de onderzoekers rekening gehouden met de in de bijeenkomst van 23 juni door uw raadscommissie geuite wens de uitkomsten

van de evaluatie uit 2004 te gebruiken als vertrekpunt. Dit is gedaan door in deze evaluatie de zeven pijlers van de Vensterscholen te beschouwen

In uw motie *Extra impulsen voor de vensterschool* van 29 juni 2011 heeft u ons verzocht rekening te houden met de financiële gevolgen van de nieuwe impulsen voor de vensterscholen. Wat die financiële gevolgen zullen zijn, zal duidelijk worden bij de verdere uitwerking van de aanbevelingen. We zullen u er dan nader over informeren.

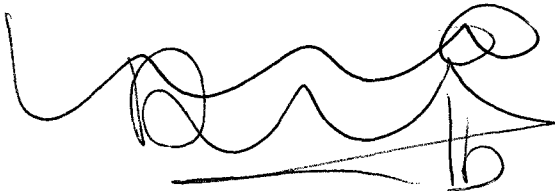
Op 30 juni 2010 heeft uw raad de motie *Onderwijsstad* aangenomen waarin u de ambitie uitspreekt dat Groningen op termijn dé onderwijsstad van Nederland moet zijn. U verzocht ons in dit kader ook het functioneren van de vensterscholen te onderzoeken. Met het voorliggend onderzoek hebben wij aan dat verzoek voldaan.

Tot slot

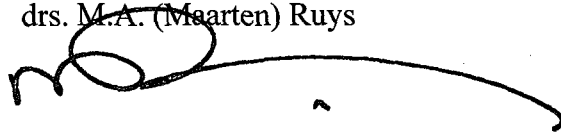
Wij hopen dat deze brief met bijlagen een goede basis vormt voor een constructieve discussie met uw raad over de toekomst van de Groninger vensterscholen en dat de uitkomsten ervan zullen bijdragen aan een hecht fundament onder het Groninger Akkoord Nieuwe Vensterschool. De eerste reacties uit het veld geven ons het vertrouwen dat alle betrokkenen zich er enthousiast en energiek voor willen inzetten.

Met vriendelijke groet,
burgemeester en wethouders van Groningen,

de burgemeester,
dr. J.P. (Peter) Rehwinkel



de secretaris,
drs. M.A. (Maarten) Ruys



Nieuwe verhoudingen, nieuwe dynamiek

Evaluatie / impuls Vensterscholen Groningen

23 februari 2012
Zunderdorp Beleidsadvies & Management
Den Haag

Inhoudsopgave

Samenvatting

1. Introductie en onderzoeksopzet

2. De veranderende context

- 2.1 *Stads overstijgende ontwikkelingen*
- 2.2 *Stedelijke ontwikkelingen*
- 2.3 *Samenvatting*

3. Resultaten van de evaluatie

- 3.1 *Inrichting samenwerking, werkwijze en beleid in de Vensterscholen*
- 3.2 *Opbrengst van de gesprekken*
- 3.3 *Reflectie en conclusies*

4. Nieuw dynamiek, nieuwe verhoudingen

- 4.1 *Nieuw Stedelijk Vensterschool Akkoord als startpunt voor vernieuwing*
- 4.2 *Inhoudelijke vernieuwing*
- 4.3 *Nieuwe verhoudingen*
- 4.4 *Nieuwe agendering en borging*
- 4.5 *Tot besluit*

Bijlagen

Samenvatting

Op initiatief van de gemeente Groningen hebben de partners in de Vensterscholen vanaf 1994 samengewerkt om kinderen betere ontwikkelingskansen te geven. De Vensterscholen hebben daarmee aan de voet gestaan van de Brede schoolontwikkeling in ons land. In 2004 zijn de Vensterscholen voor het eerst geëvalueerd. In het coalitieakkoord hebben de betrokken raadsfracties afgesproken de Vensterscholen wederom te evalueren. Er is sinds 2004 veel veranderd, zowel in de samenleving, in het landelijke en lokale beleid als in de verhoudingen tussen de verschillende partijen. De vraag is of alle partijen in de huidige tijd de Vensterschool als instrument zien om hun doelstellingen mee te bereiken. Deze vraag is hoofdvraag van deze evaluatie, waarbij het perspectief van de school als leidend is bestempeld. Want, zoals de wethouder dat heeft verwoord: *“het is in de klas waar de meerwaarde van de Vensterschool tot uitdrukking moet komen”*.

Deze onderzoeksvraag is in de eerste fase van dit onderzoek voorgelegd aan de besturen van de belangrijkste betrokken partijen, vervolgens aan verschillende groepen van medewerkers, zoals schooldirecteuren, locatiemanagers en medewerkers in de opvang, zorg en het naschoolse aanbod en ook vertegenwoordigers van een aantal schoolteams.

Resultaten

Het antwoord van de betrokken partijen is dat de bakens moeten worden verzet. Zeker, het is goed dat partijen kunnen samenwerken, bekend zijn met elkaar en vooral ook op de werkvloer elkaar weten te treffen. Maar menigeen mist de bindende werking van bereikte resultaten. Veel partijen en dan vooral ook de scholen herkennen zich niet in wat in de loop der tijd is gegroeid en ontwikkeld en ervaren de Vensterschool als iets wat ‘erbij’ komt, wat niet helpt om de kernopgaven te bereiken. Het gaat daarbij om een inhoudelijk probleem en een sturingsprobleem.

Inhoudelijk probleem

De zeven pijlers waren ooit het hart van de Vensterschool maar komen niet meer overeen met de huidige doelstellingen van partijen en bieden geen antwoord voor huidige uitdagingen. Resultaat is dat binnen de zeven pijlers wel één en ander gebeurt, maar incidenteel, niet voldoende, niet altijd resultaatgericht en lang niet altijd met vol enthousiasme van alle partijen.

Besturingsprobleem

Dankzij de infrastructuur voor samenwerking weten partners elkaar te vinden. De sturing, structuur en samenwerkingsverhoudingen binnen de Vensterscholen zijn echter problematisch. Scholen voelen zich geen ‘eigenaar’ en het concept is ook niet ‘school-eigen’. Dat maakt dat mogelijkheden lang niet altijd worden benut. De sturing via inzet van locatiemanagers is niet meer succesvol. Zij ontberen instrumentarium om dingen voor elkaar te krijgen en hebben geen duidelijke stedelijke aansturing.

De nieuwe Vensterschool: nieuwe dynamiek, nieuwe verhoudingen

Geen enkele partij wil stoppen met de onderlinge samenwerking binnen de Vensterscholen om ontwikkelingskansen voor kinderen te verbeteren. Binnen het concept van “de nieuwe Vensterschool” moet er wel meer focus komen. In alle gesprekken en bijeenkomsten is veelvuldig gepleit voor een model van ‘concentrische cirkels’. De kern, het epicentrum van de Vensterschool, is het werk voor ouders en kinderen in onderwijs, opvang en zorg. Samenwerking in die kern moet dienstbaar zijn aan de doorgaande lijn. De regie ligt dan ook bij de primaire uitvoerder: de school. Om die kern staan vervolgens (naargelang kenmerken van de schoolpopulatie en de wijk) andere ringen van steun, voorzieningen en activiteiten in de wijk en andere beleidsdoelstellingen. Daarvoor ligt de regie bij andere partijen zoals de gemeente. Door wederzijdse afspraken en synergie ontstaat dan een logisch, samenhangend en eigentijds pakket van diensten dat alle partijen beter helpt hun doelstellingen te realiseren.

Wij pleiten ervoor om dit model te verankeren en verder te concretiseren in een Nieuw Stedelijk Vensterschool Akkoord tussen de betrokken partijen. Deze stedelijke afspraken over inhoud en besturing dienen als kader voor nieuwe afspraken die scholen, gemeente en partners met een grote mate van vrijheid maken en ook vastleggen, zodat overzicht mogelijk is wat in het kader van de nieuwe Vensterschool in de stad allemaal tot ontwikkeling is en wordt gebracht. De afspraken zijn in feite een annex bij het eigen schoolplan. Alle scholen en samenwerkingsverbanden kunnen vervolgens het predicaat ‘Vensterschool’ verkrijgen, indien invulling wordt gegeven aan de afspraken uit het akkoord. Het akkoord bevat afspraken over een drietal onderwerpen.

Nieuwe dynamiek,

Mits aangepast zijn de Vensterscholen nog steeds de plek én het middel om antwoorden te bieden op hoe de opdracht voor het onderwijs kan worden verenigd met opdrachten om samen te werken aan een doorgaande lijn, de zorg voor jeugd, ouderbetrokkenheid en antwoorden te formuleren hoe de ‘wijk’ kan helpen om de school sterker te maken.

Nieuwe verhoudingen

Om de nieuwe dynamiek te bevorderen én te borgen zijn ook nieuwe verhoudingen nodig. Waar in de pioniersfase van het concept een locatiemanager veel op gang kan brengen, is in de fase van consolidatie en vernieuwing het van belang dat partijen zélf de organisatie en coördinatie ter hand nemen. De gemeente moet daarbij niet zelf sturen, maar de betrokken partijen helpen hun coördinerende en uitvoerende taak te vervullen. Dat betekent dat scholen en dan vooral de schooldirecteur aan zet zijn binnen de eerste cirkels; de gemeente heeft een taak om naar gelang de vragen die er leven, de aansluiting met mogelijkheden in de wijk te bevorderen.

Voor sommige wijken zal dat aparte afspraken met zich mee kunnen brengen om in de benodigde verbindingen te kunnen voorzien.

Nieuwe agendering en borging

Een stedelijk akkoord moet worden bewaakt en regelmatig worden geactualiseerd om bij te sturen. Het verdient aanbeveling het overleg in het kader van de Lokale Educatieve Agenda (LEA) te gebruiken om regelmatig ook bestuurlijk de balans op te maken hoe gewerkt wordt aan de gestelde inhoudelijke prioriteiten. Verder is het wenselijk om de professionaliseringsslag ook regelmatig te voeden met kennis en expertise. Dat kan heel goed via een Stedelijk Steunpunt onderwijs, dat de beschikbare kennis over het onderwijsveld bundelt, een rol speelt om de vele goede initiatieven in de stad bespreekbaar te maken en verder te brengen en tot slot ouders aan informatie helpt om de schoolkeuze te motiveren.

1. Introductie en onderzoeksopzet

De Vensterscholen zijn een begrip in Groningen en ver daarbuiten. Als eerste in Nederland bracht Groningen de visie in praktijk die ten grondslag ligt aan de Brede Scholen en Integrale Kind Centra die nu in het hele land aan terrein winnen, namelijk dat bundeling van krachten bijdraagt aan ontwikkelingskansen voor kinderen. De Vensterscholen hebben nieuwsgierigheid in heel Nederland gewekt en op veel plaatsen navolging gekregen. Anno 2012, zestien jaar na de start van de Vensterscholen, is het tijd om opnieuw te toetsen of partijen met het concept van de Vensterscholen vooruit kunnen om hun doelstellingen te bereiken. Deels omdat voorlopers dikwijls te maken krijgen met de 'wet van de remmende voorsprong' en het daarom goed is om concepten eens in de zoveel tijd 'op te frissen', des te meer omdat daar alle aanleiding toe is. Maatschappelijke ontwikkelingen op het gebied van het opgroeien van kinderen en hun ouders, veranderende verhoudingen tussen gemeente en onderwijs, en nieuwe en veranderende taken en rollen voor de deelnemende partijen in jeugd en onderwijs leiden daartoe. Om die redenen heeft het college van B&W afgesproken de Vensterscholen te evalueren, zoals ook vastgelegd in het coalitieakkoord 2010-2014, om te bepalen of de huidige Vensterscholen nog wel overeenkomen met de verwachtingen en bedoelingen van betrokken partijen. Het resultaat van die evaluatie ligt voor u.

De Vensterscholen

Het doel van de Vensterscholen bij de start in 1996 is het vergroten van ontwikkelingskansen voor kinderen; het beoogde middel een betere samenwerking en afstemming tussen verschillende partijen rondom kind en ouders, dikwijls gehuisvest in één gebouw. In de evaluatie van de Vensterscholen uit 2004 van Sardes komt naar voren dat de Vensterscholen globaal op de goede weg zijn en dat op het gebied van samenwerking vooruitgang is geboekt. Er is wel opgeroepen tot een duidelijker identiteit: zijn de Vensterscholen te zien als een gebouw, als aanduiding voor een netwerk van samenwerkende instellingen rond de school of als een pedagogisch programma? Naar aanleiding van de evaluatie is de Vensterschool in een notitie "Opgroeien met de Vensterschool 2005-2010, Kadernotitie over de toekomst van de Vensterscholen" voor het college van B&W gedefinieerd als *'samenwerkingsverband in de wijk om verbinding te kunnen leggen tussen de drie leefwerelden waarbinnen onze kinderen opgroeien en zich ontwikkelen – thuis, school en de vrije (speel)tijd.'* *'De school heeft daarbij een sleutelfunctie'* en *'randvoorwaarde voor het succes van de Vensterschool is de inzet en de mate van samenwerking tussen de partners in de wijk'*.

Anno 2012 kent Groningen negen samenwerkingsverbanden onder de noemer 'Vensterschool' en twee samenwerkingsverbanden onder de naam 'Vensterwijk'. In elke Vensterschool of Vensterwijk is een wijkgebonden overleg tussen de aangesloten partners.

In totaal participeren 34 basisscholen in een van de elf Vensterschoolverbanden, waarbij het aantal betrokken basisscholen per samenwerkingsverband varieert van twee tot zes. Naast basisscholen zijn in ieder samenwerkingsverband kinderopvangpartners, partners in de jeugdgezondheidszorg, peuterspeelzalen en bibliotheken vertegenwoordigd. Daarnaast participeren soms Jeugd en Jongerenteams (MJD), buurtcentra en -comités, wijkraden en -verenigingen, speeltuinverenigingen en middelbare scholen. Volgens het oorspronkelijke concept werken de partners in de Vensterscholen aan zeven pijlers in het belang van de ontwikkeling van schoolgaande kinderen: een 'doorgaande lijn', 'integrale aanpak en samenwerken van instellingen', 'binnen- en buitenschoolse activiteiten', 'ouderbetrokkenheid', 'sluitend zorgsysteem', 'sociale cohesie en gemeenschapsvorming' en tenslotte 'benutten gebouwen'. De gemeente Groningen faciliteert de Vensterscholen met zogeheten locatiemanagers, per wijk aangesteld om de samenwerking vorm, inhoud en structuur te geven. Zij zijn bijvoorbeeld verantwoordelijk voor de planning en het verloop van de plangroepen, de overleggen tussen de partners.

Doel en benadering evaluatieonderzoek

Het doel van deze evaluatie is, zoals verwoord door de wethouder van Onderwijs en Jeugd in de speciale bijeenkomst van de raadscommissie in het voorjaar van 2011, te beoordelen of:

“de Vensterschool in de huidige tijd de diverse partijen helpt bij het realiseren van hun doelstellingen”

Deze vraag is de hoofdvraag geweest van dit onderzoek. In deze vraag komen een tweetal invalshoeken tot uitdrukking. De eerste is dat er, in de woorden van de wethouder, *“sinds de start van de Vensterscholen veel is gebeurd, de posities en onderlinge verhoudingen tussen de partijen die samen de Vensterscholen dragen zijn veranderd. Ook hebben de verschillende partners te maken met majeure beleidsontwikkelingen binnen hun eigen domein, zoals binnen het onderwijs Passend Onderwijs of de nadruk op opbrengstgericht werken. Alle partijen staan op het terrein van jeugd en onderwijs op een kruispunt van bestuurlijke en inhoudelijke vernieuwing.”* De vraag of de Vensterschool vanuit het oogpunt van deze veranderende verhoudingen nog bij de tijd is, is een eerste invalshoek in dit beleidsevaluatieonderzoek.

Tweede invalshoek is dat het functioneren van de Vensterschool nadrukkelijk niet alleen wordt beoordeeld vanuit de *gemeentelijke* doelstellingen maar ook vanuit die van de stakeholders die samenwerken in de Vensterschool. Overweging is dat de Vensterschool louter meerwaarde levert indien het bij de diverse partijen en beroepskrachten op enthousiasme kan rekenen. Zij zijn het die meerwaarde kunnen leveren voor de ontwikkelingskansen van kinderen, waar het in de Vensterschool om te doen is.

De Vensterschool moet, met andere woorden, dienend zijn aan wat op de werkvloer wenselijk wordt geacht om de ontwikkelingskansen van kinderen te kunnen stimuleren. Het onderwijs bekleedt daarin een bijzondere positie. Zoals verwoord door de wethouder: *“het is in de klas waar de meerwaarde van de Vensterschool tot uitdrukking moet komen. Het perspectief van de leraar en diens directie en besturen verdient bijzondere aandacht”*. In dit onderzoek is dit perspectief dan ook als leidend bestempeld.

Onderzoeksopzet

Voortvloeiend uit deze invalshoeken, is ervoor gekozen een evaluatie-aanpak te ontwikkelen die zowel inhoudelijk als procesmatig op maximaal draagvlak kan rekenen bij de belangrijkste stakeholders. In de eerste fase van het onderzoek is de onderzoeksopzet dan ook aan de orde gesteld bij de representanten van de vier belangrijkste partijen die betrokken zijn bij de Vensterscholen: Kinderopvang (SKSG), peuteropvang (Stichting COP groep), Openbaar Onderwijs Groep Groningen (O2G2) en Vereniging Christelijk Onderwijs Groningen (VCOG). Deze partijen hebben niet alleen hun instemming uitgesproken voor de aanpak maar ook hun opvattingen verwoord over het functioneren van de Vensterscholen in het licht van de eigen visie en doelstellingen.

In de tweede fase startte het inhoudelijke gedeelte van de evaluatie. Er zijn groepsgesprekken gehouden met respectievelijk schooldirecteuren, beroepskrachten in de zorg, opvang en buitenschoolse opvang (BSO), beleidsmedewerkers bij de gemeente en locatiemanagers. In totaal namen ongeveer 60 mensen deel aan de groepsgesprekken. Verder zijn gesprekken gevoerd met vertegenwoordigers van een vijftal schoolteams van leerkrachten van Vensterscholen verspreid over de stad. Tot slot is nog gesproken met een tweetal directeuren van scholen die geen Vensterscholen zijn, maar waar vergelijkbare activiteiten in gang zijn gezet. In de groepsgesprekken is in de eerste plaats de balans opgemaakt van het huidige functioneren van de Vensterscholen. Dat is gebeurd aan de hand van de eerder genoemde zeven pijlers waaraan volgens het concept in de Vensterscholen wordt gewerkt. In deze gesprekken zijn de bevindingen van Sardes opnieuw voorgelegd (zie bijlage een). In de tweede plaats heeft elke deelnemer aan de gesprekken kenmerken benoemd van de gewenste situatie: wat zijn kenmerken van de “Vensterschool van de toekomst”? Wat moet behouden blijven? Wat is echt niet meer van deze tijd? De focus in de gesprekken lag op het inhoudelijke concept maar ook op de inrichting van het samenwerkingsverband en de rol die de gemeente en andere partijen in die samenwerkingsverbanden bekleden.

In de derde fase is op een tweetal discussiebijeenkomsten gediscussieerd over de resultaten en conclusies, de overwegingen en aangrijpingspunten voor de Vensterschool van de toekomst. Aanwezig waren, naast vertegenwoordigers van eerdergenoemde partners in de Vensterschool, ook raadsleden, de wethouder en andere geïnteresseerden.

Deze onderzoeksopzet genereert een beeld van een dwarsdoorsnede van de Vensterscholen in de stad. Er is in alle wijken wel met een school gesproken, alle andere partijen zijn via de groeps gesprekken aan het woord gekomen. Met deze onderzoeksopzet staat ook niet één specifieke Vensterschool centraal. Dat maakt ook dat niet met ouders en kinderen is gesproken. Het gaat immers niet over hún Vensterschool, maar juist over de vraag hoe en in welke mate de gemeente en partners erin slagen hun doelen met de Vensterschoolaanpak gerealiseerd te krijgen.

Opbouw van dit rapport

Dit evaluatierapport presenteert de resultaten, en het kent voortvloeiend uit de genoemde benadering de volgende opbouw. Na deze introductie van de onderzoeksopzet, volgt in hoofdstuk twee een overzicht van de ontwikkelingen in de wereld van jeugd en onderwijs, waar de partijen in de Vensterschool in de afgelopen jaren mee te maken hebben gehad en nog zullen krijgen. In hoofdstuk drie volgt een samenvattend overzicht van de waarnemingen van partijen over de Vensterschool anno 2012, plus onze reflectie daarop. Hoofdstuk vier bevat vervolgens enkele aanbevelingen en uitgangspunten voor de 'nieuwe' Vensterschool.

2. De veranderende context

Dit hoofdstuk geeft een overzicht van voor de Vensterscholen relevante ontwikkelingen sinds de laatste evaluatie in 2004. Er is daarbij een onderscheid aangebracht tussen de landelijke beleidsontwikkelingen en wat er in de stad zelf aan beleid allemaal in gang is gezet en gaande is. Deze ontwikkelingen fungeren als kader, bedoeld om later in deze evaluatie de actualiteit van inhoud en inrichting van het samenwerkingsverband in de Vensterscholen te kunnen beoordelen.

2.1 *Stadsoverstijgende ontwikkelingen*

Veranderende rol van het onderwijs

De afgelopen jaren hebben veel discussies plaatsgevonden over wat nu van het onderwijs mag worden verwacht. In lijn met de aanbevelingen van de parlementaire enquêtecommissie - Dijsselbloem, wordt het onderwijsveld aangemoedigd zich meer te richten op de kerndoelen van het onderwijs. Het ministerie van OCW heeft dit vertaald in 'opbrengstgericht werken'. Dat betekent een grote nadruk op duidelijke leerdoelen, beter zicht op leerresultaten vooral op gebied van taal en rekenen en een planmatige en resultaatgerichte werkwijze om de prestaties van leerlingen te kunnen verbeteren en zo hoog mogelijk te maken. Gevolg is dat er minder tijd en prioriteit is voor taken die niet direct te maken hebben met primaire onderwijsdoelen.

De verhoudingen tussen gemeenten en het onderwijsveld zijn sinds het oprichten van Vensterscholen veranderd. In 2006 is met de wet Onderwijsachterstandenbeleid (OAB) de verantwoordelijkheid over enkele beleidsterreinen, zoals vroegscholen, verschoven naar scholen. Partners in het jeugd- en onderwijsbeleid (in ieder geval schoolbesturen, kinderopvanginstellingen en peuterspeelzaalorganisaties) en gemeenten worden sinds die tijd geacht om gezamenlijk een Lokale Educatieve Agenda op te stellen en daarin afspraken te maken over onderwerpen waar belangen en opvattingen overlappen.

Opvang

Positie en opdracht van kinderopvang, peuterspeelzaalwerk en andere partijen in de VVE is afgelopen jaren veranderd. Ten eerste zijn scholen, sinds de uitvoering van de motie-Van Aartsen-Bos, verplicht om buitenschoolse opvang aan te bieden aan kinderen en ouders. Ten tweede is op 1 januari 2005 de Wet kinderopvang van kracht geworden. Doel van de wet is om via marktwerking ouders keuzevrijheid te bieden en kinderopvangorganisaties te prikkelen tot competitie, kwaliteitsverbetering en kostenbesparing. Ten derde is de eerdergenoemde wet OAB is vanaf 1 augustus 2010 overgegaan in de wet Ontwikkelingskansen door Kwaliteit en Educatie (wet OKE). Met deze wet is de wet- en regelgeving van kinderopvang en peuterspeelzaalwerk op één lijn is gebracht. Gemeenten hebben een aanbodplicht voor uitbreiding van de voorschoolse educatie gekregen aan zeer jonge kinderen met een(taal) achterstand zodat zij niet achterlopen bij de aanvang van de basisschool.

Ontwikkeling Brede Scholen, groeiende vraag sluitende dagarrangementen en Integrale Kindcentra

Deels voortbouwend op de ontwikkeling van de Vensterschool zijn in Nederland inmiddels ongeveer 1500 'Brede scholen' opgezet. Ook in die scholen wordt (in verschillende vormen) gemikt op een samenhangend netwerk van toegankelijke en goede voorzieningen voor kinderen, ouders en buurt, met de school als middelpunt. Structurele samenwerking tussen scholen en één of meerdere instellingen voor kinderopvang, welzijn, zorg, cultuur en sport, en een gezamenlijke visie en een doorgaande lijn in de werkwijze zijn basale ingrediënten. Verschillen met de Vensterschool zijn dat deze Brede scholen dikwijls op één school zijn geconcentreerd, dat de schaal van de wijk vaak niet als uitgangspunt is genomen en dat het aantal partners kleiner is. Landelijk wordt de Brede Schoolvorming gestimuleerd, bijvoorbeeld via ondersteuningstrajecten en eerder door de beschikbaarheid van combinatiefunctionarissen. De volgende stappen in de 'samenwerking rondom de school' tekenen zich ook al af. Landelijk is een groeiende vraag te zien naar zogeheten 'sluitende dagarrangementen' voor kinderen. Het opzetten van deze sluitende dagarrangementen is een van de aanbevelingen die de SER in april 2011 deed om tijdsknelpunten voor werknemers te verminderen en de arbeidsparticipatie te verhogen. Voor deze arrangementen ziet de SER vooral een rol weggelegd voor onderwijs, kinderopvang, zorg en gemeente. Het kabinet wil experimenten ondersteunen om de ontwikkeling van dergelijke arrangementen te bevorderen. Op voorspraak van de VNG, het project 'Andere Tijden' en de task force Kinderopvang Onderwijs is een landelijke Kopgroep Integrale Kindcentra van een twintigtal betrokken wethouders ingesteld, waaronder ook van de gemeente Groningen.

Invoering Passend Onderwijs en transitie Zorg voor Jeugd

Met de in deze kabinetsperiode in gang gezette ontwikkelingen rond het Passend Onderwijs zijn (samenwerkende) scholen verplicht alle leerlingen een passende onderwijsplaats aan te bieden. Dit brengt voor samenwerkingsverbanden in het primair en voortgezet onderwijs verplichtingen met zich mee op het gebied van zorg en ondersteuning in het onderwijs, kwalificaties van personeel, en het onderwijsaanbod. Voor gemeenten heeft de invoering in ieder geval consequenties voor de uitoefening van taken als leerlingenvervoer en onderwijshuisvesting. Parallel hieraan is sprake van grote veranderingen in de Zorg voor Jeugd. Reeds enkele jaren zijn gemeenten verantwoordelijk voor het versterken van (lichte) opvoed- en opgroei-ondersteuning, vaak geboden in Centra voor Jeugd en Gezin (CJG). Vanaf 2015 worden gemeenten verantwoordelijk voor alle Zorg voor Jeugd, waaronder de zorg die nu onder de provinciale jeugdzorg, j-GGz en J-LVg valt. Het beoogde resultaat is een grotere nadruk op 'preventie' en het vergroten van samenhang in de zorg. De nieuwe verantwoordelijkheden betekenen ook een samenwerkingsopgave voor gemeenten en het onderwijs. De voorzieningen in beide 'circuits' zijn dikwijls bedoeld voor dezelfde jeugdigen en ouders, en afstemming en wederzijdse samenwerking zijn dan ook nodig.

Veranderingen in aanpalende domeinen

Er hebben zich ook belangrijke veranderingen voorgedaan in aanpalende domeinen. Sinds de invoering van de Wmo zijn gemeenten verantwoordelijk voor een breed takenpakket in de individuele en collectieve zorg en ondersteuning. In dit beleidsterrein vindt een ontwikkeling plaats in de richting van een grotere verantwoordelijkheid voor burgers en hun naasten, een sterker streven naar participatie en groeiende publieke inspanningen ter versterking van de 'civil society'. Tot slot is ook in het Grotestedenbeleid de afgelopen jaren veel veranderd. Sinds 2007 is sprake van extra inzet voor de zogeheten 'krachtwijken'. Voor de ontwikkeling van de Groningse wijken De Hoogte en de Korrewegwijk is op grond van dit beleid een extra financiële impuls beschikbaar gekomen. Het huidige kabinet heeft echter een streep gezet door de GSB aanpak.

2.2 Stedelijke ontwikkelingen

Veranderende verhoudingen tot het onderwijs

De belangrijkste verschuiving in de lokale verhoudingen is de verzelfstandiging van het Openbaar Onderwijs per 1 januari 2010, waardoor een belangrijke partner in de Vensterschool niet langer onder gemeentelijke besturing valt. Met de verzelfstandiging wordt onderstreept dat het onderwijsveld zelf verantwoordelijk is voor het realiseren van de eigen doelstellingen. De gemeente is en blijft verantwoordelijk voor handhaving van de leerplicht, de onderwijshuisvesting, het leerlingenvervoer en de voorschoolse educatie, maar op andere beleidsthema's heeft de gemeente geen directe invloed. Via de Lokale Educatieve Agenda moeten gemeente en onderwijspartners afspraken maken over het onderwijsbeleid dat gezamenlijk wordt voorgestaan.

Voortvloeiend uit de verschoven landelijke focus staat voor de twee grootste Groninger onderwijsbesturen ook de onderwijsopbrengsten centraal, waarbij zoals een van de bestuurders dat verwoordt: "de kwaliteit van de leerinstructie, het waarborgen van effectieve leertijd, alsmede een gezond pedagogisch klimaat en individuele leerlingenzorg belangrijke instrumenten zijn".

Nieuwe ontwikkelingen in de samenwerking van onderwijs en opvang

Scholen zien het ook als hun verantwoordelijkheid om aan de slag te gaan met de eerder genoemde sluitende dagarrangementen en experimenteren volop met andere roosters en schooltijden en zoeken daarbij samenwerking met de opvanginstellingen in de stad. Voorbeeld daarvan zijn de initiatieven van O2G2 om samen met de SKSG onder de noemer van 'Vensterscholen van de toekomst' nieuwe dagarrangementen te ontwikkelen. Dit betreft onder andere experimenten om te komen tot integrale aansturing van onderwijs en kinderopvang. Doel is – uiteindelijk – het vergroten van de effectieve leertijd, te bereiken door de ontwikkeling van één pedagogisch regime. De kern van deze pilot is te omschrijven als Eén kind, één plan.

Essentieel om kwetsbare kinderen van de benodigde steun te voorzien en binnen het reguliere onderwijs te houden. Binnen het onderwijsveld leven ook wensen om personeel in de opvang ook in te kunnen zetten als klasse-assistenten binnen het onderwijs. Er zijn gesprekken gaande om uit te zoeken hoe dat gestalte kan krijgen.

Het gemeentelijk jeugdbeleid

De gemeente Groningen heeft verscheidene malen haar Integraal Jeugdbeleid herzien. Het gaat hier om het beleid dat gericht is op alle aspecten die met jeugd te maken hebben en betrekking heeft op diverse leefwerelden zoals het gezin, de kinderopvang, de school, de vrije tijd, de buurt en werk. In de kadernota Integraal Jeugdbeleid "Stad om op te groeien" heeft de gemeente met haar partners aangegeven ernaar te streven dat Groningen een van de aantrekkelijkste steden van Nederland is om in op te groeien, en is de ambitie verwoord dat Groningen wordt beschouwd als dé onderwijsstad van Nederland. De Vensterschool wordt nadrukkelijk gezien als onderdeel en instrument van het Integraal Jeugdbeleid. De wens is uitgesproken dat de verschillende werksoorten van de Vensterschool verder naar elkaar toe zullen groeien. De Vensterschool is neergezet als dé plek waar de gemeente de samenhang tussen de voorzieningen, binnen en buiten school, wil realiseren en waar ook nieuwe ideeën over jeugdbeleid uit de praktijk ontstaan en hun weg moeten vinden naar beleid. Belangrijke ontwikkeling in het lokaal jeugdbeleid is daarnaast de instelling van de Centra voor Jeugd en Gezin in diverse stadswijken.

Kinderactiviteiten

Een belangrijke recente ontwikkeling betreft aanscherping van het beleid voor kinderactiviteiten. De gemeente maakt de keuze om deze activiteiten alleen nog mogelijk te maken in wijken waar veel kinderen wonen in een 'kansarme, niet ontwikkelingsgerichte omgeving'. De activiteiten zijn gericht op zgn. doelgroepkinderen en hebben tot doel bij te dragen aan basisvaardigheden en talenten. Positief opvoeden is daarbij leidend principe; samenwerking met het Centrum voor Jeugd en Gezin wordt daarbij van het grootste belang geacht.

Samenwerking met het lectoraat

Daarnaast is in september 2006 met de benoeming van de lector Integraal Jeugdbeleid bij de Hanzehogschool, ook de samenwerking tussen de gemeente Groningen en dit lectoraat van start gegaan. Binnen dit lectoraat zijn afgelopen jaren diverse studies naar relevante ontwikkelingen in de Vensterscholen (en later ook het CJG) uitgevoerd, waaronder ook het project "Pedagogische Kracht in de wijk" dat een kwaliteitsimpuls beoogde voor het functioneren van Vensterschool Koorenspoor. De gemeente Groningen draagt bij aan het lectoraat via personele inzet in de kenniskring van het lectoraat en het opstellen van een gemeenschappelijke werkagenda.

Gemeentelijk beleid in aanpalende domeinen

Aanpalende domeinen kennen ook ontwikkelingen die de Vensterscholen indirect 'raken.' In de gemeentelijke Wmo-nota geeft de gemeente aan te streven naar maximale participatie van alle burgers. Daarnaast benoemt de gemeente enkele handvatten voor een nieuw begrip van professionaliteit, dat meer uitgaat van wat mensen, in dit geval kinderen en hun ouders, zelf kunnen en moeten doen. Ouders zijn verantwoordelijk om voor hun kinderen voor goed onderwijs te zorgen. Deze verantwoordelijkheid moet helpen om tot duurzame leeropbrengsten te komen. Op het terrein van de wijkontwikkeling zet de gemeente het eigen beleid voort. Dit komt bijvoorbeeld tot uitdrukking in de totstandkoming van het Nieuw Lokaal Akkoord (NLA) waarin de gemeente afspraken heeft gemaakt met de corporaties over – inrichting van - een wijkgerichte aanpak en ook prioriteiten heeft geformuleerd. Uitvloeisel van dit beleid zijn onder meer de STIP's, dat zijn informatiepunten in de wijk waar mensen voor informatie en steun terecht kunnen. In het kader van 'wijkgericht werken' organiseren welzijns- en andere organisaties hun dienstverlening in toenemende mate wijkgericht. De gemeente zoekt naar werkwijzen om de opgaven in de wijken van de stad ook organisatorisch vorm te geven.

Organisatorische ontwikkelingen

Er is vanaf 2005 niet alleen sprake geweest van veranderingen in het beleid. Ook in organisatorische zin hebben in de stad nogal wat veranderingen plaatsgevonden. Belangrijk zijn:

- als gevolg van landelijk beleid heeft een grote toename plaatsgevonden van het aantal kinderopvangaanbieders; die ook VVE programma's aanbieden;
- de speelzalen worden peuterscholen;
- Het faillissement van de stedelijke welzijnsorganisatie WING verdeelde het welzijnswerk onder diverse aanbieders in de stad;
- De SKSG is ook kinderactiviteiten gaan aanbieden en heeft ook de coördinatie van het naschoolse sport en spelaanbod van de locatiemanagers overgenomen.

2.3 Samenvatting

De Vensterschoolpartners van 1996 hebben andere posities, rollen en omgevingen dan de partners van 2012. Scholen moeten prioriteit geven aan verbetering van de onderwijsopbrengsten en hebben daarnaast te maken met toenemende verwachtingen op het gebied van buitenschoolse opvang en zorg. De gemeente heeft in relatie tot het onderwijs en enkele andere domeinen te maken met een beperkter sturingsinstrumentarium, wat de rol op veel beleidsterreinen doet verschuiven in de richting van een meer 'regisserende' en een minder sturende rol.

Partners in kinderopvang, peuterspeelzaalwerk, zorg, welzijn, maatschappelijk werk hebben op hun beurt stuk voor stuk te maken gekregen met andere regimes, prikkels, verwachtingen en filosofieën; de verwachtingen van hen zijn dikwijls eerder gegroeid dan geslonken, maar tegelijkertijd hebben zij te maken gekregen met concurrentieverhoudingen en lagere (collectieve) budgetten, en daarnaast zijn er nieuwe partijen toegetreden. Dat speelveld noodzaakt als nooit tevoren tot samenwerking. Maar, kortom, op een geheel andere wijze dan in 1996 of 2005.

In het volgende hoofdstuk wordt de Vensterschool mede aan de hand van dit raamwerk van nieuwe opdrachten en andere verhoudingen beoordeeld; hebben genoemde ontwikkelingen voldoende hun weg weten te vinden naar aanpak en werkwijze van de Vensterscholen?

3. Resultaten van de evaluatie

In dit hoofdstuk worden de resultaten van de beleidsevaluatie in termen van de gedane waarnemingen gepresenteerd. Voortvloeiend uit de benadering uit het eerste hoofdstuk loopt daar een tweetal invalshoeken als rode draad doorheen. De eerste is of gespiegeld aan de ontwikkelingen zoals gepresenteerd in het vorige hoofdstuk, de Vensterscholen nog bij de tijd zijn. De tweede is hoe de stakeholders het functioneren van de Vensterscholen beoordelen en wat hun wensen zijn ten aanzien van de Vensterschool van de toekomst.

De eerste paragraaf geeft een feitelijk beeld – wat is momenteel de praktijk van de Vensterscholen? In de tweede paragraaf worden in lijn met de in hoofdstuk 1 verwoorde benadering de opbrengsten van de gevoerde gesprekken gepresenteerd. Dit gebeurt ten eerste aan de hand van de zeven pijlers; hierin komt ook terug in hoeverre de Vensterscholen inspelen op de actuele context van partijen zoals dat in het vorige hoofdstuk is gepresenteerd. Ten tweede worden in deze paragraaf de opvattingen over “de nieuwe Vensterschool” gepresenteerd. De derde paragraaf is voor rekening van de onderzoekers. In deze paragraaf reflecteren wij op de opbrengsten en trekken wij onze conclusies.

3.1 Inrichting samenwerking, werkwijze en beleid in de Vensterscholen

Inrichting van de samenwerking

Zoals eerder genoemd zijn er op dit moment elf samenwerkingsverbanden, negen Vensterscholen en twee Vensterwijken. Per samenwerkingsverband functioneert een plangroep. Er is van deze plangroepen geen instellingsbesluit of iets dergelijks beschikbaar. Afgaande op de inhoud van de verslagen van gehouden bijeenkomsten blijken deze overleggen in de volgende functies te voorzien: het maken van afspraken over gezamenlijke activiteiten, informatie verstrekken en delen over wat er in de wijk allemaal speelt, subsidieaanvragen coördineren en zo nodig ook nieuw stedelijk beleid introduceren en daarmee ook voorwaarden voor de uitvoering in kaart brengen. Er zijn geen convenanten, beleidsregels of andere afspraken die stedelijke kaders aangeven voor deze taken en de besluitvorming daarover in de plangroepen. De plangroepen worden voorgezeten door de ‘locatiemanagers’. Dat is een door de gemeente mogelijk gemaakte functie waarvoor in de begroting van 2011 in totaal 367 duizend euro voor is beraamd. Volgens een vastgestelde functieomschrijving “ondersteunt en begeleidt de locatiemanager de ontwikkelingen binnen de vensterschool, vertaalt het beleid naar de praktijk, voert regie op de uitvoering en levert een bijdrage aan de visieontwikkeling op het Vensterschool concept”. Behalve het voeren van overleg zijn er geen echte sturingsinstrumenten op de verschillende partijen in de Vensterschool. Er is voor zover bekend geen verbinding met de wettelijke taken die de gemeente op het onderwijsveld moet uitvoeren zoals de handhaving leerplicht, het verzorgen van het leerlingenvervoer en de zorg voor de onderwijshuisvesting.

Algemene werkwijze

Jaarlijks stellen de plangroepen een activiteitenplan vast, waarin per pijler is aangegeven wat partijen van plan zijn te ondernemen. Daarbij zijn geen beoogde resultaten benoemd. De locatiemanagers maken jaarlijks een rapportage die inzicht geeft in wat allemaal is ondernomen. Deze rapportages worden in de betreffende plangroep besproken en vastgesteld. Verder wordt weinig met deze rapportages gedaan, de verzamelde rapportages geven in elk geval geen aanleiding om binnen welk kader dan ook nieuwe of andere prioriteiten te stellen. Na 2007 is ook geen stedelijk projectleider meer beschikbaar die de locatiemanagers aanstuurt en in de rapportages kan voorzien die binnen de gemeente en tussen de gemeente en partners aanleiding kunnen geven tot nadere initiatieven en voorstellen.

Beleid

Het college van B&W heeft de vorige evaluatie van de Vensterscholen nog wel vastgesteld, maar geen nieuwe initiatieven aan de raad voorgelegd. De evaluatie is wel aanleiding geweest om het gemeentelijk beleid voor de Vensterscholen 'structureel' te maken, wat in de praktijk inhoudt dat de functie van locatiemanager is gecontinueerd en uiteindelijk – jaarlijks een bedrag van rond de acht ton in het kader van uitvoering van Vensterscholen beschikbaar wordt gesteld.

3.2 Opbrengst van de gesprekken

Allereerst wordt in deze paragraaf het huidige functioneren van de Vensterscholen belicht. Dat gebeurt aan de hand van de zeven pijlers, bij elke pijler wordt eerst kort aangegeven waarover het dan gaat. In het tweede deel komen de opvattingen en verwachtingen aan de orde over wat nu kenmerkend moet zijn voor de toekomstige Vensterschool.

1. Samenwerking

Deze pijler betreft de samenwerking tussen het onderwijs, opvang en alle disciplines die zich richten op jeugdigen tussen 0-15 jaar. De samenwerking staat in dienst van de andere pijlers van de Vensterschool. In de samenwerking is de ontwikkeling van het kind in al zijn veelzijdigheid uitgangspunt.

Uit de evaluatie van Sardes blijkt al dat partijen elkaar op een aantal thema's gemakkelijk weten te vinden. Anno 2011 is het algemene beeld niet veel anders. In alle wijken in de stad is in het kader van de Vensterschool of Vensterwijk een infrastructuur van instellingen in stand gehouden, waardoor partijen op zijn minst weet hebben van elkaars bestaan en gemakkelijk afstemming mogelijk is.

De infrastructuur van samenwerkende instellingen is ook benut om draagvlak te verwerven voor nieuw beleid en de uitvoering van het betreffende beleid mogelijk te maken. Denk bijvoorbeeld aan de veranderingen in de Zorg voor Jeugd of het VVE-beleid. Er zijn echter wel grote verschillen per wijk, in aanpak maar ook in de mate waarin betrokkenen zich – nog - bewust zijn van de bedoelingen van de Vensterschool. Vaak ook is naar voren gekomen dat de samenwerking wel afhankelijk is van de mate waarin personen eraan willen trekken.

Samenwerking in de plangroepen

In algemene zin valt op dat positiever wordt gesproken over samenwerking op de 'werkvloer' dan over de samenwerking op schaal van de wijk in de vorm van de plangroepen. Veel partijen zijn kritisch over de plangroepen. Teneur in de gemaakte opmerkingen is dat het op zich nuttig is om te weten wat er allemaal speelt in de wijk, maar wat er wordt besproken bindt niemand en raakt ook niet de praktijk van wat er allemaal op school gebeurt.

Samenwerking op de werkvloer

Het hebben van direct contact met medewerkers van andere partijen die met de kinderen te maken hebben wordt zeer gewaardeerd. In veel gesprekken is gewezen op het belang van korte lijnen, het even bij elkaar kunnen binnenlopen om af te stemmen. De 'korte lijntjes' helpen partijen om signalen uit te wisselen en afspraken te maken hoe op een kind of op een situatie een oogje in het zeil wordt gehouden. Er is daarbij wel op een aantal afhankelijkheden gewezen. Ten eerste moet de schooldirecteur het belang van afstemming op de werkvloer wel nodig vinden om de eigen doelen te bereiken. Dat gebeurt niet overal; waar schooldirecteuren zich wel voluit hebben verbonden loopt het ook beter, zo is de mening. Verder is met nadruk gesteld: hoe meer in elkaars buurt, hoe gemakkelijker en prettiger het gaat. In die zin is gezamenlijke huisvesting een absolute plus. Tot slot valt het signaal te beluisteren dat stedelijk opererende instellingen wel het belang van afstemming op de werkvloer moeten onderschrijven (en dus ook tijd voor hun medewerkers moeten inruimen).

De regierol en de locatiemanagers

Een apart onderwerp van gesprek betreft de vraag waar de regie moet liggen. Nu vervullen de locatiemanagers deze rol. Over de wenselijkheid en effectiviteit van deze inzet wordt zeer verschillend gedacht. Binnen het onderwijs lopen de opvattingen uiteen van 'zo snel mogelijk mee stoppen, want dat is onze rol' tot opvattingen die de wenselijkheid van een onafhankelijke inzet onderstrepen. Deze verschillende oriëntaties zijn ook terug te vinden bij de andere partijen die betrokken zijn bij samenwerking in het kader van de Vensterscholen. Veel instellingen kunnen zich vinden in een grotere regierol voor de schooldirecteur in de plaats van locatiemanagers. "Dat is de beste manier om beter aan te sluiten bij de vragen van het onderwijs", zo wordt gesteld.

Maar, zeggen zij erbij, dan moet er wel een vraag om steun vanuit de school komen. Dat is niet op voorhand vanzelfsprekend. Scholen zijn naar binnen gerichte organisaties, die zeker wanneer men onder druk staat de neiging hebben zich af te sluiten voor steun van buiten, zo wordt gesteld. In die redenering is ook naar voren gekomen dat het wenselijk is dat de onderlinge samenwerking getrokken wordt door een onafhankelijke derde, in de persoon van de locatiemanager. De locatiemanagers zelf wijzen in dit kader ook op het feit dat al te gemakkelijk over het aangaan en onderhouden van samenwerkingsrelaties tussen uiteenlopende partijen wordt gesproken; het voeren van de procesregie is een vak apart. Samenwerking is immers lastig, niet vanzelfsprekend en veronderstelt ook wel ruimte, capaciteit en deskundigheid, die zeker bij de kleine scholen niet altijd voorradig is. Verder zijn veel partijen ook wel doordrongen van het feit dat samenwerking veelal ook – onafhankelijke – gangmakers vergt, die ook oog hebben voor het noodzakelijke onderhoud aan samenwerkingsrelaties. Menig directeur heeft te kennen gegeven dat inzet van onafhankelijke procesondersteuning ‘je ook scherp houdt’ en kan helpen te laten zien dat in aanleg meer hulpbronnen beschikbaar zijn dan sec vanuit de school is/ wordt gedacht.

2. Doorgaande lijn

De doorgaande lijn is de pedagogische en programmatische aansluiting tussen enerzijds de voorschoolse periode en de basisschool, en tussen de basisschool en het voortgezet onderwijs, en anderzijds de pedagogische en programmatische aansluiting tussen school en de voorzieningen buiten de school in de opvang en vrije tijd.

Het is goed om te bedenken dat juist op deze terreinen belangrijke inhoudelijke en organisatorische veranderingen hebben plaatsgevonden. In de gesprekken is duidelijk gesteld dat samenwerking in het kader van de Vensterscholen ook heeft geholpen om deze veranderingen een plaats te geven. Dat geldt bijvoorbeeld voor het VVE beleid: over dit onderwerp is op tafel gekomen dat afstemming van opvang met het onderwijs goed verloopt, met wederom de kanttekening dat dat lang niet overal het geval is. Het komt nog steeds voor dat instellingen verschillende programma's gebruiken of dat scholen niet kennis willen nemen van de overdracht of – en dat is ook gemeld, niet van alle opvanginstellingen ook informatie over de kinderen ontvangen. Zowel scholen als opvanginstellingen stellen dat er in het nog veel meer uit te halen valt uit het samen ontwikkelen van een doorgaande lijn. De overdracht kan nog veel beter; er zijn ook andere onderwerpen genoemd zoals het samen ontwikkelen van een visie op aard en bevordering van spelen van kinderen, het tegengaan van pesten/ zorgen voor goede omgang en de pedagogische benadering in binnen- en buitenschoolse voorzieningen. Scholen ervaren de inzet van de bibliotheek als een belangrijk middel om taalontwikkeling bij kinderen te stimuleren.

Een aantal scholen noemt de doorgaande lijn, die samen met de opvanginstelling is ontwikkeld nadrukkelijk ook de kern van 'hun' Vensterschool. "Zo laten wij aan iedereen en niet in de laatste plaats aan de ouders zien: Wij horen bij elkaar".

Er is ook wel gewezen op enkele knelpunten in de inhoudelijke, programmatische afstemming tussen onderwijs en opvang. Hoe groter de fysieke afstand tussen beide instellingen hoe lastiger; verder is ook wel gewezen op het kwaliteitsverschil van personeel van beide instellingen en is in een enkel geval ook naar voren gebracht dat de afstemming op school wordt bemoeilijkt doordat de opvanginstelling eigen lijnen volgt en niet op voorhand vanuit de visie van de school wil werken.

3. Naschoolse activiteiten

Er wordt weinig samenhang ervaren in de overgangen van de school met de naschoolse activiteiten. Er is wel een fors aanbod aan naschoolse activiteiten en vanuit het perspectief van de school is dat aanbod soms zelfs de eerste associatie met de Vensterschool. Er is ook waardering voor sommige activiteiten, maar algehele 'sfeer' rond het geheel aan wijk gebonden naschoolse activiteiten is dat het als extra wordt ervaren, als extra aanbod bovenop het toch al drukke schoolprogramma. Het idee van de activiteitenladder is binnen het onderwijs niet echt aangeslagen. Scholen zien geen verantwoordelijkheid voor zichzelf om te bevorderen dat kinderen lid worden van sportverenigingen. Het wordt niet ervaren als versterking van de kerntaak waar scholen verantwoordelijk voor zijn.

Wederom vanuit perspectief van de school zijn er ook vragen over de deskundigheid en professionaliteit van de mensen die de naschoolse activiteiten uitvoeren.

Instellingen die naschoolse activiteiten uitvoeren beamen dat er weinig vraag is. Zij wijzen op de geringe betrokkenheid van scholen, al wisselen de ervaringen per school.

4. Sluitend zorgsysteem

Volgens de aanvankelijke definitie draaide deze pijler om een systeem van signalering, preventie, verwijzing, zorg en hulpverlening voor kinderen en (hun ouders) gedurende hun ontwikkeling van 0 tot 15 jaar. In de Zorg voor Jeugd en de begeleiding en ondersteuning van leerlingen met gedrags- of leerproblemen is veel veranderd sinds het verschijnen van het Sardes rapport; in de inrichting van het stelsel, in het lokale beleid van partijen en er staan zoals gezegd veranderingen op stapel.

De huidige inzet in de Vensterscholen kenmerkt zich door de inzet van sociaal verpleegkundigen op de scholen; afspraken over de wijze van melden van signalen en misstanden, de ontwikkeling van de CJG's op een achttal plaatsen in de stad en tenslotte door de beschikbaarheid van zorg en advies in en om de school. Scholen (en schoolbesturen) vullen de zorg op school op verschillende manieren. De grotere schoolbesturen hebben een eigen beleid op zorggebied en zijn ook al bezig te anticiperen op hun verantwoordelijkheid bij invoering van Passend Onderwijs.

De sturing op het zorgsysteem is meer bij het CJG komen te liggen, voor de locatiemanagers is hier dus steeds minder een rol weggelegd.

Indruk uit de gesprekken is dat er veel is verbeterd sinds de laatste evaluatie. De gehele aanpak heeft enorm aan professionaliteit gewonnen met de kanttekening dat afstemming beter verloopt wanneer het allemaal een beetje 'behapbaar' is. Hoe groter de verbanden hoe lastiger de afstemming.

In alle gesprekken is gezegd dat de inzet van de sociaal verpleegkundigen van de GGD, en dan vooral de aanpak geschoolde zorg zeer gewaardeerd wordt. Er zijn wel opmerkingen over de continuïteit van deze inzet. Er moet niet onnodig worden gewisseld; bij een wisseling van personen gaat ook veel vertrouwdsheid verloren. Veel gesprekspartners zijn daarnaast van mening dat de invoering van de Verwijsindex Zorg voor Jeugd ten koste is gegaan van de – informele – overleggen tussen medewerkers over hoe problemen in de ontwikkelingen van kinderen kunnen worden aangepakt. Men is van mening dat de nieuwe manier van werken in de hand werkt dat er veel minder signalen wordt gemeld en gedeeld. Het lijkt erop dat veel mensen onduidelijkheid ervaren in hoe zij de systematiek goed kunnen gebruiken.

Ondanks de geboekte verbeteringen, zijn de bij de zorg betrokken partijen kritisch over de huidige status én de toekomst van de sluitende zorgaanpak. De indruk is dat in sommige gevallen scholen zich minder betrokken en aangesproken weten; van de kant van het onderwijs komt weer het signaal dat helderheid soms ontbreekt over wanneer wordt overgepakt én weer wordt teruggekoppeld.

De problematiek van de zorg op school is een groot, ingewikkeld vraagstuk, waar, gelet op de ontwikkelingen rond Passend Onderwijs en de jeugdzorg, nog veel afstemming nodig is over wat op school moet gebeuren, wat binnen het CJG plaatsvindt en wat aanvullend daarop allemaal nog moet gebeuren. Binnen de huidige manier van werken van de Vensterscholen lijkt dat op dit moment een te lastige opgave om deze opdracht duurzaam te klaren.

5. Ouderbetrokkenheid

Van meet af aan is in het kader van ontwikkeling van de Vensterscholen veel aandacht uitgegaan naar ouderbetrokkenheid. In aanvang ging het zowel om de betrokkenheid van ouders op de opvoeding, ontwikkeling en schoolloopbaan van hun kind, als om de actieve participatie van ouders aan activiteiten op de school en de opvang. Expliciete doelstelling bij aanvang was zelfs om mensen zich echt 'eigenaar' te laten voelen van de Vensterschool.

Er is weinig gerichte en gestructureerde aandacht geweest voor de betrokkenheid van ouders bij de Vensterschool. De aanbevelingen van het Sardes-onderzoek om hier extra aandacht aan te besteden, aangewakkerd door het benoemen van duidelijke doelen en resultaatsafspraken, hebben weinig navolging gekregen.

Er zijn geen doelen benoemd en het is onduidelijk gebleven of het nu om *bereik* of om *participatie* gaat. Dat maakt ook dat weinig kan worden gezegd over de geboekte resultaten. Er zijn initiatieven, maar het is allemaal erg incidenteel en initiatieven zijn niet opgezet vanuit een gezamenlijk idee over nut en noodzaak en hoe de activiteiten moeten worden aangepakt. Er is ook de kritiek dat wat er gebeurt ook erg organisatie – en aanbodgericht is neergezet.

Er is weinig zicht op de vragen, wensen en verlangens van ouders. Veel ouders zijn 'handelingsverlegen'; men moet leren vragen te stellen aan leerkrachten over hoe het gaat met hun kind.

Toch is ook sprake van nieuwe ontwikkelingen. Een aantal scholen is aan het experimenteren met nieuwe manieren van overleg en samenwerking met ouders om hen te betrekken bij het beleid dat de school aan het voeren is. Een voorbeeld hiervan is de pilot 'Brugfunctionaris' op de Pendinghe en de Bisschop Bekkersschool met als doel de relaties tussen enerzijds de school en anderzijds ouders en hun gezinnen te verbeteren. Verder is er op initiatief van de raad een pilot 'Ouderbetrokkenheid' in de wijk Beijum geïnitieerd. Scholen vragen zich daarbij wel af of dit thema op schaal van de wijk moet worden vormgegeven. Ook is in veel gesprekken naar voren gekomen dat de CJG ontwikkeling een flinke impuls heeft gegeven aan de ouderbetrokkenheid.

6. Sociale cohesie en wijkverbetering.

In eerste beeld van de Vensterscholen lag duidelijk het concept ten grondslag van de school als 'brandpunt van de wijk', waarin uiteenlopende activiteiten ten behoeve van de wijksamenleving plaatsvinden en waar de wijk ook de pedagogische infrastructuur uitmaakt die ouders en kinderen tot steun is bij hun ontwikkeling. Dit concept ligt ook ten grondslag aan de drie multifunctionele accommodaties (MFA's) die in de stad zijn gerealiseerd.

De vraag is hoe aangekeken wordt tegen een begrip als de pedagogische infrastructuur in de wijk. Menig school herkent zich niet in deze benadering, al zijn er ook uitzonderingen wanneer het bijvoorbeeld gaat over de betrokkenheid van scholen bij een concept als "Vreedzame wijk". Geen van de geïnterviewde scholen is van mening dat dat de school een middel is of moet zijn om gemeenschapsvorming en ontmoeting in de wijk te stimuleren. Geen van de andere gesprekspartners is overigens die mening wel toegedaan.

7. Benutten gebouwen

In de eerste gedachten over de Vensterschool is als streven verwoord dat het wenselijk is om in elke wijk een MFA te realiseren, waarin verschillende functies voor kinderen (en hun ouders) bij elkaar zijn gebracht die bijdragen aan gerichte inhoudelijke en pedagogische samenwerking en gemeenschapsvorming.

In een drietal wijken is deze ambitie gerealiseerd (Vinkhuizen, Selwerd en Hoogkerk), maar daar is het bij gebleven. Een beeld van de school als 'brandpunt; van de wijk, waar alles samenkomt en waar alle partijen in de wijk ook gebruik kunnen maken van het gebouw is anno 2012 geen gedeeld vertrekpunt meer.

Vaak wordt de Vensterschool vereenzelvigd met de drie gerealiseerde accommodaties. Ouders en schoolteams van nabijgelegen scholen spreken over het 'gebouw verderop' wanneer zij spreken over de Vensterschool. Daar vinden bijvoorbeeld de extra activiteiten voor kinderen plaats of is de opvang georganiseerd.

De drie gebouwen zijn blikvanger. Niet altijd in positieve zin: "het zijn gewoon geen scholen meer", zo stelde een van de directeuren met een school in een van de drie MFA's. Uit een apart onderzoek naar de beheerproblematiek van de drie grote Multifunctionele accommodaties in de stad komt duidelijk naar voren dat weinig is geregeld voor het beheer van de gemeenschappelijke ruimten. De locatiemanagers kunnen dat beamen: bij ontstentenis van heldere uitgangspunten en afspraken is een aantal van hen veel tijd kwijt met kort gezegd 'pappen en nathouden' en zorgen dat de gemeenschappelijke ruimten bruikbaar blijven. Omdat mogelijk ook de gesubsidieerde arbeid op termijn dreigt weg te vallen moeten er oplossingen komen voor de beheerproblemen.

Hier is ook de vraag aan de orde hoe partijen aankijken tegen multifunctioneel gebruik van schoolgebouwen. Dat blijft een weerbarstig thema. In de gesprekken zijn veel voorbeelden van een dergelijk gebruik over tafel gegaan waar het prima loopt, en dan vooral wanneer de school kan bepalen hoe het gaat en wat de regels zijn waarmee moet worden rekening gehouden. Er zijn echter ook voorbeelden over tafel gegaan waar een gezamenlijk gebruik van klaslokalen en bijvoorbeeld gymzalen veel minder vanzelf gaan. Eerder is al gemeld dat in elkaars nabijheid verkeren een belangrijke voorwaarde is om goed te kunnen samenwerken; dat kan ook bereikt worden met concepten als de 'kindercampus' waar elke voorziening een eigenstandige, herkenbare plek heeft.

3.2.2 De nieuwe Vensterschool

In alle gesprekken is aan de orde gekomen hoe ieder het "ideale plaatje" invult van de Vensterscholen. Enigszins abstraherend van de uitkomsten zijn de volgende lijnen te trekken.

1. Onderwijs, opvang en zorg is de kern

"Natuurlijk moeten we de samenwerking voortzetten in het kader van de Vensterscholen". Dat zegt iedereen. Maar het moet wel anders. Qua inhoud en qua verantwoordelijkheden. Veel partners willen af van het idee van de pijlers. Het is breed, te omvattend en het weerspiegelt naar de mening van menig gesprekspartner onvoldoende waarvoor de Vensterscholen anno 2012 moeten staan.

De kern is onderwijs, opvang en zorg. Met name van de kant van scholen, maar ook van de kant van de opvanginstellingen is met nadruk gesteld dat het vensterschoolconcept primair gaat over het in samenhang brengen van onderwijs, opvang en zorg, uitgedrukt in de doorgaande lijn. De relatie tot de wijk doet ertoe, maar wordt niet als kern van het concept gezien.

2. Ouderbetrokkenheid als thema

Een tweede thema dat boven komt drijven is het belang dat aan de betrokkenheid van ouders wordt gehecht. In veel gesprekken is benadrukt dat dit thema veel meer aandacht moet krijgen. Daarbij is benadrukt dat het allemaal minder 'aanbodgestuurd' moet en samenwerkingspartners meer grip moeten krijgen op wat nu de vraag is van ouders en vervolgens ook hoe deze vraag dient te worden geactiveerd.

3. Partijen kunnen opgaven niet alleen aan en het belang van korte lijntjes

Er is geen partij die niet intensief wil of moet samenwerken. Groningen beschikt met de Vensterschool over een potentieel goede infrastructuur die dat aanmoedigt. Het is een gelukkige omstandigheid dat – mogelijk als gevolg van de Vensterscholen in de stad – de opvangorganisaties de keuze hebben gemaakt om nabij de school de eigen huisvesting te zoeken. Gelukkig, omdat in die gevallen ook een goede basis is gelegd voor samenwerking en afstemming tussen de school en de opvang. Deze nabijheid, de korte lijntjes zijn veelvuldig genoemd als dé basis om ook tot goede afspraken te komen over een gezamenlijke 'doorgaande lijn', zijnde de gezamenlijke leidraad om de kinderen vanuit een gemeenschappelijk kader aan te spreken, ouders te bejegenen en afspraken te maken wie wat doet. Dergelijke samenwerking is op meer terreinen mogelijk en de Vensterschool wordt gezien als logische infrastructuur om andere kwesties aan te vatten die partijen niet 'alleen kunnen oplossen.' De veelvuldig gemelde korte lijntjes zijn belangrijk om zonder al te veel overleg en organisatie tot inhoudelijke afstemming te komen. Zoals al gemeld is daarbij wel naar voren gekomen dat de samenwerking op de werkvloer onder druk staat.

4. Het moet resultaatgerichter

Een belangrijke wens is dat de Vensterscholen veel doelgerichter leren opereren en niet zozeer de activiteiten benadrukken maar juist de resultaten die moeten worden bereikt. Hiermee is ook een belangrijk kritiek punt naar voren gebracht op de huidige aanpak. Niemand kan goed de vinger leggen op wat nu de opbrengsten zijn.

5. Verder professionaliseren

Een laatste thema betreft het belang van verdere professionalisering. Dit begrip heeft verschillende ladingen verkregen. In de eerste plaats is veelvuldig naar voren gekomen hoe belangrijk goede informatie is over wat elders in het land gebeurt en hoe elders oplossingen zijn gevonden. Verder is regelmatig verteld hoe nuttig scholen en opvang de initiatieven tot gezamenlijke scholing vinden.

Dat levert een scherper beeld op wat nodig is om de gezamenlijke doorgaande lijn uit te werken. De bijvangst is een beter begrip van elkaars werk en daarmee ook een bredere basis voor duurzame samenwerking.

Met dit soort initiatieven voed je ook een cultuur van samenwerking waarbij het logisch en normaal is dat andere partijen bij jou in keuken kunnen kijken. Tot slot is nog gewezen op de inhoud van het begrip professionaliteit in relatie tot zoiets als de civil society: ouders en wijkbewoners hebben een eigen verantwoordelijkheid in het aanpakken van de problemen rond zorg, educatie en opvoeding.

3.3 Reflectie en conclusies

Het is lastig om anno 2012 de vraag te beantwoorden of het beeld van het functioneren van de Vensterscholen wezenlijk anders is dan Sardes in 2005 heeft opgetekend.

Er zijn alleen al op het terrein van de zorg zoveel ontwikkelingen geweest, dat vergelijkingen op voorhand mank gaan. Wie de in de eerste bijlage opgenomen samenvatting van het Sardesrapport erbij pakt, kan vaststellen dat het overall beeld niet wezenlijk anders is. De conceptuele onduidelijkheden spelen nog steeds parten; de opmerking uit de eerdere evaluatie dat het concept Vensterschool voor meerderlei uitleg vatbaar is, is onverminderd actueel. Nog steeds worden ook weinig meters gemaakt op een vraagstuk als de ouderbetrokkenheid.

Mogelijk zelfs meer nog dan destijds ervaart menig school de Vensterschool als iets wat ver van hen afstaat en over onderwerpen gaat die allicht belangrijk zijn, maar elke keer weer aandacht vragen bovenop wat allemaal in het eigen jaarprogramma aan activiteiten en werkzaamheden is beschreven. Scholen hebben niet de indruk dat de Vensterschool hen helpt om de aangescherpte focus binnen het onderwijs op vergroting van leeropbrengsten gestalte te geven.

Inhoudelijk gesproken is er in de scholen volgens partijen veel gebeurd op het terrein van de doorgaande lijn, de inzet rond VVE, de zorg voor jeugd en op het terrein van samenhang tussen binnen – en buitenschoolse activiteiten. Veel beleid heeft zijn weg gevonden, al zijn bij met name de zorg voor jeugd vraagtekens te zetten of het allemaal even helder is en of de geboden sturing voldoende is om de problemen op te lossen.

Er is ook nauwelijks sprake van sturing op het Vensterschoolconcept. Er zijn geen afspraken over ambities en beoogde resultaten, wat weer maakt dat resultaten erg afhankelijk zijn van de persoonlijke inzet van betrokken individuen. Dat is de ene kant van de medaille. De andere kant van de medaille is dat op tal van plaatsen juist dankzij deze betrokken individuen zoals schooldirecteuren, locatiemanagers, medewerkers in de zorg en de opvang en anderen op tal van plaatsen in de stad van alles gebeurt en partijen in de stad ook gewoon zijn de samenwerking te zoeken.

Hoe ingewikkeld de problematiek op het terrein van bijvoorbeeld de zorg voor jeugd ook is, er is wel een infrastructuur gegroeid die helpt om de uiteenlopende regimes en prikkels waarmee partijen te maken hebben met elkaar te verzoenen.

Dat maakt praktische oplossingen mogelijk. Het beleid zit dicht op de uitvoering en dat is mede de verdienste van de samenwerking in het kader van de Vensterscholen.

Uit de gesprekken valt af te leiden dat eenieder door wil met samenwerking en met de Vensterschool. Maar dan moet er wel wat gedaan worden aan de huidige inrichting van het concept. Er is wat de huidige inrichting betreft sprake van een tweetal problemen: een inhoudelijk probleem en een besturingsprobleem.

Inhoudelijk probleem

De zeven pijlers waren ooit het hart van de Vensterschool maar komen niet meer overeen met de huidige doelstellingen van partijen en bieden geen antwoord voor huidige uitdagingen.

Resultaat is dat binnen de zeven pijlers wel één en ander gebeurt, maar incidenteel, niet voldoende, niet altijd resultaatgericht en lang niet altijd met vol enthousiasme van alle partijen. Sommige pijlers zijn bovendien van de agenda, sommigen voegen inherent niet met de nieuwe verhoudingen en rollen van partijen, en daarnaast zijn er een aantal relevante dossiers bijgekomen waarop partijen in samenwerking meer kunnen bereiken, zoals de Zorg voor Jeugd / Passend Onderwijs, de doorlopende lijn en ouderbetrokkenheid. De vele ontwikkelingen rondom jeugd- en onderwijsbeleid geven aanleiding tot heroverweging van het oorspronkelijke concept van de Vensterscholen.

Besturingsprobleem

Dankzij de infrastructuur voor samenwerking weten partners elkaar te vinden en wordt er vaak op zeer positieve wijze gerefereerd aan de korte lijnen. De sturing, structuur en samenwerkingsverhoudingen binnen de Vensterscholen zijn echter problematisch. Scholen voelen zich geen 'eigenaar' en het concept is ook niet 'school-eigen'. Dat maakt dat mogelijkheden lang niet altijd worden benut. De sturing vanuit de gemeente, die primair verloopt via aangestuurde locatiemanagers, is niet succesvol. Zij ontberen instrumentarium om dingen voor elkaar te krijgen, hebben geen duidelijke stedelijke aansturing en 'zwemmen' daardoor een beetje. Het lukt daardoor niet om partijen echt te laten lopen voor gemeentelijke doelstellingen, wat toch het doel is van de sturing. De plangroepen worden ook niet overal ervaren als hét instrument voor samenwerking. De gemeente heeft veel geïnvesteerd in inhoud, maar weinig op binding tussen de partijen in de Vensterschool en de Vensterschool zelf. Hoe sympathiek ook; deze structuur belemmert het ontstaan van dynamiek omdat scholen zich geen 'eigenaar' weten van het concept.

Tijd voor vernieuwing

Zoals gezegd zegt niemand dat we 'maar moeten stoppen' met de Vensterscholen. Er is juist behoorlijk veel commitment welke kant het op moet. Samenwerking tussen partijen rondom jeugd en onderwijs is een kernelement in de gemeentelijke visie, en het onderwijs kan het ook niet 'alleen'.

Voor “de nieuwe Vensterschool” is het nodig op zoek te gaan naar nieuwe inhoud en een nieuw besturingsmodel.

Binnen dit besturingsmodel wordt de Vensterschool primair neergezet als een pedagogisch programma, waarvoor stedelijk de kaders de houvast geven die partijen in de uitvoering nodig hebben om verder te komen. Het volgende hoofdstuk werkt deze aanbevelingen nader uit.

4. Nieuwe dynamiek, nieuwe verhoudingen.

De Vensterscholen zijn ooit opgezet om de ontwikkelingskansen van kinderen te vergroten. Samenwerking tussen partijen is in dat belang nog onverminderd actueel. Maar de wereld om kinderen heen is sinds 1996 veranderd. Er hebben forse veranderingen plaatsgevonden in de taken van het onderwijs, de verhoudingen tussen onderwijs en gemeente, en de opvattingen over wat zoal beschikbaar moet zijn voor een kind en diens ouders. Sommige van de oorspronkelijke doelstellingen van de Vensterscholen zijn daardoor minder actueel, er zijn nieuwe uitdagingen bijgekomen en de verhoudingen tussen partijen zijn veranderd. De samenwerking binnen de Vensterschool is dus aan vernieuwing toe; nieuwe dynamiek en nieuwe verhoudingen.

Onderliggend raamwerk bij de navolgende aanbevelingen is deels inhoudelijk gemotiveerd: in een complexe samenleving als de onze kan geen enkele partij op eigen kracht de eigen doelstellingen bereiken. Dat lukt alleen in samenwerking. Belangen moeten op tafel worden gelegd, waarbij welke aanpak dan ook alleen maar werkt wanneer de verantwoordelijkheden liggen waar ze horen en afspraken het mechanisme zijn om tot coördinatie en afstemming te komen.

4.1 Nieuw Stedelijk Vensterschool Akkoord als startpunt voor vernieuwing

In gesprekken en op de expertmeetings is veelvuldig gepleit voor een model van 'concentrische cirkels'. De kern, het epicentrum van de Vensterschool, is het werk voor ouders en kinderen in onderwijs, opvang en zorg. Samenwerking in die kern moet dienstbaar zijn aan de doorgaande lijn. De regie ligt dan ook bij de primaire uitvoerder: de school. Om die kern staan vervolgens (naargelang kenmerken van de schoolpopulatie en de wijk) andere ringen van steun, voorzieningen en activiteiten in de wijk en andere beleidsdoelstellingen. Daarvoor ligt de regie mogelijk bij andere partijen (zoals de gemeente). Door wederzijdse afspraken en synergie ontstaat dan een logisch, samenhangend en eigentijds pakket van diensten dat alle partijen beter helpt hun doelstellingen te realiseren.

Wij pleiten ervoor om dit model te verankeren en verder te concretiseren in een Nieuw Stedelijk Vensterschool Akkoord tussen de betrokken partijen. Dat akkoord zou afspraken over een drietal onderwerpen moeten bevatten:

- *Nieuwe dynamiek*, de inhoudelijke onderwerpen waaraan in de kern en de schillen erom heen wordt samengewerkt;
- *Nieuwe verhoudingen* en nieuwe rollen die partijen spelen bij de samenwerking;
- *Nieuwe agendering en borging* van onderwerpen en thema's, waar partijen elkaar nodig hebben om tot resultaten te komen.

Deze stedelijke afspraken over inhoud en besturing dienen als kader voor nieuwe afspraken die scholen, gemeente en partners met een grote mate van vrijheid maken en ook vastleggen.

Dat maakt overzicht mogelijk van wat in het kader van de nieuwe Vensterschool in de stad allemaal tot ontwikkeling is en wordt gebracht. De afspraken zijn in feite een annex bij het eigen schoolplan. Alle scholen en samenwerkingsverbanden kunnen vervolgens het predicaat 'Vensterschool' verkrijgen, indien invulling wordt gegeven aan de afspraken uit het akkoord.

In dit hoofdstuk werken wij de genoemde bouwstenen verder uit als voorzet voor dat Stedelijk Vensterschool Akkoord.

4.2 Nieuwe dynamiek

Het vertrekpunt bij het bepalen van de inhoudelijke thema's zijn de actuele doelstellingen die partijen niet alleen kunnen realiseren. De doelstellingen in het Integraal Jeugdbeleid fungeren als inhoudelijk kader voor het optreden van de gemeente. Schoolbesturen, de besturen van de opvanginstellingen en de besturen van de overige partijen hebben evenzeer doelstellingen die zij graag verwezenlijkt willen zien. Waar deze doelstellingen samenkomen heeft samenwerking meerwaarde. Deze onderwerpen kunnen in het Stedelijk Vensterschool Akkoord worden verankerd en verder worden geconcretiseerd in een inhoudelijk 'programma van eisen': iedere nieuwe Vensterschool werkt aan de genoemde doelstellingen. Anno 2012 levert samenwerking rondom de volgende onderwerpen in elk geval meerwaarde op: de doorgaande lijn tussen onderwijs, opvang en zorg; ouderbetrokkenheid en het bevorderen van samenhang tussen Passend Onderwijs en de zorg voor jeugd. In aanvulling hierop worden in de vorm van een menulijst enkele meer 'facultatieve' thema's en vraagstukken benoemd, deels bestaande uit wijkgebonden thema's en deels uit thema's, waar het uiteindelijke aanbod moet aansluiten bij de vraag van de kant van de individuele samenwerkingsverbanden van scholen en partners.

1. De doorgaande lijn

De kern van de nieuwe Vensterschool is de doorgaande lijn als aanduiding voor de programmatische visie op hoe de school- en opvangorganisaties in samenspraak met partijen in de zorg het gewenste pedagogische klimaat binnen de school en de opvang definiëren, welke doelstellingen daarvoor gelden en welke acties dat met zich meebrengt. De doorgaande lijn kan betrekking hebben op:

- Afstemming in leerinhoud (bijvoorbeeld de VVE programma's of de verlangde samenhang tussen binnen en naschools lesaanbod);
- specifieke arrangementen tussen de opvang en de school;
- afstemming in tijd, zoals logische aansluiting tussen onderwijs, opvang en andere activiteiten.

De ontwikkelde opvattingen over de doorgaande lijn zijn te beschouwen als het visitekaartje van de samenwerkende partijen, het helpt hen om aan ouders en kinderen een goed aanbod te doen met betrekking tot de samenhang tussen de werelden van school, vrije tijd, zorg en opvoeding.

De doorgaande lijn is de belangrijkste en meest inspirerende pijler onder de Vensterschool; alle partijen moeten en willen daar dan ook iets mee.

2. *Vaart maken met het realiseren en doen bekliven van de verbindingen tussen jeugdzorg en Passend Onderwijs;*

Een tweede thema betreft de inrichting van de zorg in en rond het onderwijs. Het organiseren van de noodzakelijke zorg en ondersteuning voor leerlingen is een complexe aangelegenheid waar gemeente, school en opvanginstelling elkaar hard nodig hebben. Het moet inzichtelijker worden wat nu precies de vraag is van scholen aan zorg en hoe in de praktijk gemeente en zorginstellingen de school kunnen helpen om leerlingen zolang mogelijk en zo goed mogelijk bij de les te houden. Er zijn tussen het onderwijs- en het zorgveld nog onduidelijkheden over wanneer de verantwoordelijkheden van de school eindigt en waar die van de (Jeugd-) zorg begint. Het is wenselijk dat partijen met elkaar in gesprek gaan over waar de kaders voor enerzijds de zorg voor Jeugd en anderzijds Passend onderwijs elkaar gaan raken. Het ligt voor de hand om een goed beeld te ontwikkelen van de huidige ervaringen en knelpunten rond de inzet van zorg binnen de school en deze input ook te gebruiken om criteria te ontwikkelen waaraan afspraken over de inzet van zorg op school moeten voldoen. Het ligt in elk geval voor de hand om een flink aandeel uren procesondersteuning te reserveren voor het goed organiseren van de zorg op en rond de school.

3. *Ouderbetrokkenheid*

Er is veel aandacht gevraagd voor het onderwerp van ouderbetrokkenheid. Veel scholen zijn bezig om hieraan op een nieuwe eigentijdse manier invulling aan te geven. Achtergrond daarbij is ook om het minder aanbodgericht te maken, en te proberen beter aan te sluiten bij de vraag van ouders. Een belangrijk aandachtspunt daarbij is wat onder ouderbetrokkenheid moet worden verstaan: is het slechts participatie of gaat het verder, zoals onderwijsondersteuning? Vanuit de gedachte dat de school meer leidend moet zijn in de vraag, betekent dit wel dat een deel van het huidige aanbod op bijvoorbeeld de CJG's mogelijk een andere invulling kan gaan krijgen. Het ontwikkelen van relaties met de ouders is niet alleen een verantwoordelijkheid voor de school. Een aantal scholen ontwikkelt deze relaties ook samen met de opvanginstellingen en andere partners. Een belangrijk voordeel daarvan is dat instellingen gezamenlijk uitstralen: 'Wij horen bij elkaar' waarmee ook de basis is gelegd om vanuit een gezamenlijke opvatting ouders aan te kunnen spreken.

4. *Facultatieve thema's*

Scholen functioneren niet op een eilandje en verhouden zich altijd tot de wijk, waarvan de school deel uitmaakt. In dit evaluatieonderzoek is duidelijk naar voren gekomen dat scholen de relaties met de wijk verschillend omschrijven.

Dat varieert van een belangrijke bron van steun om de eigen doelen te kunnen bereiken tot een omschrijving van 'daar wonen onze kinderen en hun ouders'. Voor sommige scholen is de vraag: "hoe kan de wijk helpen om de school beter of sterker te maken" een vanzelfsprekende, andere scholen zullen eerder zeggen dat de geboden steun eigenlijk niet nodig is. Dat maakt dat de *vraag* leidend moet zijn in wat de gemeente en met steun van de gemeente mogelijk gemaakte voorzieningen en activiteiten zoals de naschoolse activiteiten kunnen betekenen. In de volgende paragraaf wordt uitgewerkt hoe dat samenspel eruit kan zien.

4.3 Nieuwe verhoudingen

Ook op het punt van verhoudingen is het zaak om op het niveau van het individuele samenwerkingsverband tot nieuwe afspraken te komen, maar ook op dit punt kunnen stedelijke kaders als houvast fungeren. De volgende uitgangspunten fungeren als voorzet.

1. De school centraal en in de 'drivers seat', andere partijen cromheen

Als sterkere ontwikkeling en kansen voor alle kinderen het doel is, is het wenselijk om 'om de school' te gaan staan, hen te steunen bij hun taakuitoefening en hen te helpen de vensters op de wereld open te zetten en open te houden. Partijen moeten met elkaar accepteren dat de focus op de school ligt en op de educatie –en ontwikkelingsdoelen, in de wetenschap dat werelden van opvoeding, vrije tijd en zorg hard nodig zijn om op school verder te komen. In de nieuwe situatie moeten verantwoordelijkheden ook liggen waar ze horen. Veelvuldig is over tafel gegaan dat de Vensterscholen niet 'school-eigen' zijn, scholen inmenging gedogen en vaak ook steeds meer afhouden. Scholen moeten meer in the lead, dat kan alleen eigenlijk goed gaan wanneer de (eind-) verantwoordelijkheid bij het onderwijsveld wordt neergelegd. Een goede schooldirecteur zoekt zijn partners daarbij vanzelf op. Maar: geen (eind-) verantwoordelijkheid zonder ook uit te spreken dat bemoeienis 'moet' en van waarde is.

Duurzame resultaatgerichte samenwerking lukt alleen wanneer instellingen bereid en gewoon zijn - en het zelfvertrouwen hebben zoals een van de geïnterviewde schoolteams naar voren bracht - om bij elkaar in de keuken te kijken.

2. Nieuwe rol voor de gemeente: effectievere inzet van ondersteuning en sturingsinstrumenten

"Komt er wel een vraag als scholen het voortouw hebben?", vragen sommige partijen zich af. Natuurlijk komt die vraag er – want elke schooldirecteur heeft behoefte aan de inbreng van andere partijen. Niettemin is er vanuit de eigen visie en onderwijsbeleid van gemeente en andere partijen alle aanleiding om te stimuleren tot samenwerking en ook eigen prioriteiten te stellen, mede afhankelijk van de actuele wensen van de Raad. Maar omdat de huidige wijze van sturing / bemoeienis als niet effectief valt te karakteriseren, is een andersoortige manier van gemeentelijke beleidsuitoefening nodig, die is te karakteriseren als "niet sturen, maar steunen en verleiden".

Vertrekpunt daarbij is dat de plangroepen en locatiemanagers in de startfase als nuttige instrumenten zijn ervaren, maar niet per definitie de geijkte vorm zijn om resultaten te consolideren of vernieuwingen teweeg te brengen. De lokale dynamiek moet ontstaan doordat partijen 'iets' met elkaar willen, en partijen ook zelf hun verantwoordelijkheid nemen. Dat werkt beter wanneer samenwerkingsverbanden van scholen, opvanginstellingen en andere partners zelf de eigen samenwerking inrichten en zelf bepalen welke steun zij nodig hebben.

Steunen en verleiden op schaal van de wijk

Vanuit de eigen oriëntatie op de wijken in de stad is de gemeente primair verantwoordelijk voor wat in de introductie van deze paragraaf is omschreven als de tweede concentrische cirkel rond de Vensterscholen. De gemeente heeft daarbij veel instrumenten tot de beschikking om partijen op effectievere wijze mee te krijgen in haar beleid dan nu gebeurt. De inzet van leerplicht – een belangrijk instrument om leertijd te bevorderen –, het aanbod aan buitenschoolse activiteiten, de inzet op VVE, de inzet van de combinatiefunctionarissen, de inzet rond preventie en de Zorg voor Jeugd, de onderwijshuisvesting en niet te vergeten mogelijkheden voor procesondersteuning en inhoudelijke ondersteuning kunnen mede fungeren als 'verleidingsinstrument' om eigen beleidswensen te realiseren. Op de inzet van elk van deze instrumenten is beleid geformuleerd en zijn afspraken met partijen die met de uitvoering van dit beleid te maken hebben. Op dit moment zoekt de gemeente hoe een samenhangende inzet van deze instrumenten (en ander beleid binnen het sociale domein) op schaal van de wijk gestalte kan krijgen.

Naar gelang de problematiek in de wijk wisselt de inzet qua intensiteit en mogelijkheden én zijn de onderlinge afhankelijkheden groter. Wanneer het onderwijsveld 'in the lead' is moet een dergelijk beleid enerzijds aansluiten bij de "vraag" en kan de inzet van dat beleid tegelijkertijd de ontwikkeling van samenwerking in de Vensterschool bevorderen en mogelijk maken. Anderzijds is het ook van belang te waarborgen dat gemeentelijke prioriteiten en belangen in relatie tot de nieuwe Vensterscholen op tafel kunnen komen en tot afspraken leiden. Een mogelijke vorm is voor een aantal prioriteitswijken voor een vertaling en uitwerking te zorgen van het stedelijke Vensterschoolakkoord. In een dergelijke wijkgebonden vertaling regelen gemeente en in de wijk actieve samenwerkingsverbanden van scholen, opvanginstellingen en partners hoe zij gestalte geven aan de inhoudelijke prioriteiten en hoe beleid, instrumenten en vormen van (proces-) ondersteuning voor dat doel worden ingezet.

4.4. Nieuwe agendering, professionalisering en borging

Gemeente, schoolbesturen, de besturen in de opvang en van zorg – en welzijnsaanbieders moeten samen werken om de opgaven op educatie en ontwikkelingsgebied het hoofd te bieden. Voortdurend is sprake van nieuwe ontwikkelingen die vroeg of laat ook de gezamenlijke beleidsagenda zullen raken.

Dat is de ene kant van het verhaal. De andere kant is het verhaal van de zich ontwikkelende praktijk in de stad, waar een breed en 'opgetild' beeld eveneens aanleiding tot nieuwe agendering en borging moet geven.

Nieuwe agendering

Nieuwe ontwikkelingen – in landelijk beleid, maatschappelijke ontwikkelingen, de stedelijke verhoudingen - moeten ook hun weg kunnen vinden naar de individuele Vensterscholen. Het ligt voor de hand om het stedelijke overleg – bijvoorbeeld het stedelijke overleg in het kader van de Educatieve Agenda - aan te grijpen om nieuwe ontwikkelingen te agenderen en elke keer weer te vertalen naar wat dat dient te betekenen voor het programma van eisen wat een individuele Vensterschool kenmerkt. Overgewicht onder kinderen? Een belangrijk maatschappelijk vraagstuk en voorbode van mogelijke zorg, maar pas thema op de gezamenlijke agenda als dat ook is afgesproken. Op deze wijze kunnen scholen ook ruimte maken in hun schoolplannen om aan dit thema aandacht te besteden, naar gelang de problematiek zich bij hen voordoet. Op deze wijze borgen de gemeente, schoolbesturen en besturen van de andere betrokken instellingen dat elke schooldirecteur weet waaruit minimaal de eigen invulling van de Vensterschool dient te bestaan en zo nodig welke veranderingen in de plannen zichtbaar moeten worden gemaakt.

Professionalisering en borging

In de gesprekken is veel aandacht gevraagd voor een verdergaande professionalisering van de aanpak. Deze professionalisering bestaat uit een aantal elementen. Een belangrijk element bestaat uit het voorzien in kennisdeling en overzicht, een tweede element uit het mogelijk maken van scholing en andere vormen van (proces-) ondersteuning en een laatste element tot slot bestaat uit het voorzien in informatie zodat ouders beter in staat zijn de eigen rol in te vullen. Het voorstel is deze drie elementen te combineren via oprichting van een stedelijk Informatie – en Steunpunt Onderwijs. Hieronder is dat kort uitgewerkt.

Het element van overzicht is belangrijk om een goed beeld te ontwikkelen van wat in de stad allemaal gaande is, de gemeenschappelijke elementen daarin te omschrijven en ook initiatief te nemen om inhoudelijk thema's te agenderen. Het kan scholen zeer helpen om zicht te hebben op de voor – en nadelen van een aanpak om de ouderbetrokkenheid te verbeteren. Vanuit het stedelijk Informatie- en Steunpunt Onderwijs kan ook capaciteit beschikbaar worden gesteld voor procesmanagement en kunnen initiatieven worden ontplooid om 'best practises' en dergelijk met elkaar te delen en op een hoger plan te brengen, al was het alleen maar om te voorkomen dat ieder het gevoel heeft bezig te zijn met het wiel uit te vinden. Overzicht en transparantie van resultaten en inzet motiveert en stelt ook ouders in staat hun keuze te bepalen op basis van de kwaliteit van het gezamenlijke aanbod. Het is raadzaam de - openbare - informatie over de scholen in de stad te bundelen en beschikbaar te stellen aan ouders en andere geïnteresseerden.

Denkbare bronnen zijn inspectierapporten, zo mogelijk de jaarprogramma's van de scholen, de gekozen roosters, de gekozen invulling van de Vensterschool via uitwerking van de gemaakte afspraken over de doorgaande lijn en andere aspecten van samenwerking.

In andere steden (Amsterdam) zijn hier ervaringen mee opgedaan. De mogelijkheid bestaat ook om ouders te stimuleren van deze informatie gebruik te maken en er hun schoolkeuze op te baseren.

4.5. Tot besluit

De in het Nieuw Stedelijk Vensterschool Akkoord verankerde inhoudelijke prioriteiten en besturingsstructuur dienen als raamwerk voor een nieuw gesprek in ieder samenwerkingsverband van scholen en partners over de gezamenlijke beleidsprioriteiten en hoe de samenwerking daarvoor wordt ingericht. Dan worden het 'netwerken met een missie', zoals een van de bestuurders dat in een interview uitdrukte. Een dergelijke ontwikkeling heeft bijvoorbeeld ook plaatsgevonden bij Vensterschool Koorenspoor. Kenmerkend voor de aanpak van Koorenspoor zijn het centraal stellen van de eigen doorgaande lijn, de centrale rol van de schooldirecteur en het belang dat aan nabijheid / korte lijntjes als basis voor samenwerking wordt gehecht. In een studie van het Groninger lectoraat zijn als kernprincipes van Koorenspoor in een beschouwing als "small, social en smart" gekenschetst. Met deze evaluatie ondersteunen wij de beschreven denkrichting van het lectoraat. In navolging van het Koorenspoor dient ieder samenwerkingsverband een traject te starten gericht op inhoudelijke en bestuurlijke vernieuwing, voorzien van de kaders van het Lokaal Vensterschool Akkoord.

Mogelijk komt 1 september 2012 te vroeg om aan de slag te gaan met de nieuwe werkwijze, maar in ieder geval moet 1 september 2013 daarvoor de streefdatum zijn om vanuit de nieuwe verhoudingen met nieuwe energie de nieuw gerealiseerde doelstellingen te realiseren.

Bronmateriaal

Literatuur

- Doornenbal, J (2010) 'Pedagogische Kracht in de wijk', *Een integrerende studie*. Lectoraat Integraal Jeugdbeleid, Hanzehogeschool Groningen.
- Gemeente Groningen (2011) 'Stad om op te groeien – Kadernota Integraal Jeugdbeleid Groningen 2011 – 2014' *Dienst Onderwijs Cultuur Sport en Welzijn*.
- Gemeente Groningen (2005) 'Opgroeien met de Vensterschool 2005 - 2010', Kadernotitie over de toekomst van de Vensterschool, *Dienst Onderwijs Cultuur Sport en Welzijn*.
- Gemeente Groningen (2011) Concept raadsbesluit beleidsuitgangspunten Kinderactiviteiten sept. 2012 – jan 2014.
- Jongasma, M. (2010) 'OZO! Vensterschool van de Toekomst', *SKSG Kinderopvang*.
- Kassenberg, A., van den Berg, T. (2010) 'Toekomstbeelden Vensterschool Koorenspoor' *lectoraat Integraal Jeugdbeleid, Hanzehogeschool Groningen*.
- Landman, K (2010), Ouderbetrokkenheid. Eindrapportage. Lectoraat Integraal Jeugdbeleid, Hanzehogeschool Groningen
- Sardes: Van der Vegt, A., Studulski, F. (2004) 'Kijken door het venster, onderzoek naar acht jaar vensterscholen in Groningen', Amsterdam: SWP.

Groepssessies

- Beleidsmedewerkers gemeente Groningen, Dienst OCSW, 6 oktober 2011;
- Locatiemanagers, 6 oktober 2011;
- Managers en medewerkers zorg en CJG's, 12 oktober 2011;
- Managers en teamleiders in de dagopvang en de VVE, 12 oktober 2011;
- Managers en teamleiders BSO, kinderactiviteiten, jeugd en jongerenwerk, 13 oktober 2011;
- Managers en medewerkers overige organisaties (bibliotheek etc.), 13 oktober 2011
- Schooldirecteuren, 28 oktober 2011.

Individuele gesprekken

- Elly Pastoor, wethouder sociale zaken, onderwijs en jeugd, 12 september 2011;
- Bernadette Diekstra, Stichting COP Groep, 11 juli 2011;
- Wim Moes, bestuurder Vereniging Christelijk Onderwijs Groningen, 11 juli 2011;
- Marita Schreur, voorzitter College van Bestuur Openbaar Onderwijs Groep Groningen (O2G2), 11 juli 2011;
- Cathy Boltje, bestuurder Stichting Kinderopvang Stad Groningen (SKSG), 12 juli 2011.

Vertegenwoordigers van schoolteams

- Cbs De Kleine Wereld, 25 oktober 2011.
- Obs De Beijumkorf, 1 november 2011;
- Montessori basisschool Boerhaaveschool, 3 november 2011;
- Rkbs Bisschop Bekkerschool, 9 november 2011;
- Obs A.M.G. Schmidt school, 25 november 2011.

Individuele gesprekken met schooldirecteuren

- Obs Catamaranschool, 22 november 2011;
- Cbs de Nassauschool, 22 november 2011;
- Obs de Ploeg (Hoogkerk), 22 november 2011.

Overige

- Toespraak Marita Schreur slotconferentie pilot 'Vensterschool van de toekomst', 28 september 2010;
- Verslag Vensterscholen 2008 – 2009, Dienst OCSW, november 2010;
- Vensterscholen verslag 2009 – 2010 en Jaarplan 2010 – 2011, Dienst OCSW, september 2010;
- Discussiebijeenkomsten evaluatie vensterscholen, het Kasteel Groningen, 15 en 19 december 2011;
- Activiteitenplanningen, notulen plangroepen, projectplannen, werkplannen van de verschillende Vensterscholen samenwerkingsverbanden.

Bijlage 1

Kijken door het Venster. Onderzoek naar acht jaar Vensterscholen in Groningen.
Sardes (2005). Amsterdam: SWP.

Op 6, 12 en 13 en 28 oktober vinden groepsgesprekken plaats om een zo breed mogelijk beeld te vormen van de praktijk van de Vensterscholen in de stad. In deze groepsgesprekken wordt zowel teruggekeken als vooruitgekeken. Terugkijken is lastig als je niet ergens aan kan refereren. Gelukkig kan dat bij de Vensterscholen door de evaluatie uit 2004/2005 erbij te pakken. In alle groepen willen we graag ieders mening horen in hoeverre de situatie van toen echt is verbeterd of veranderd of dat de problemen van toen erg lijken op hoe het nu ook gaat. Hoe tevreden bent u nu? In bijgaande notitie staat eerst nog eens omschreven wat de gemeente Groningen met de Vensterscholen op het oog heeft. Uit de omschrijving zijn zeven 'pijlers' te halen waarop het concept is gebaseerd. Per pijler zijn vervolgens enige uitspraken en conclusies opgenomen die in de evaluatie van destijds aan de orde zijn gekomen.

Vensterscholen

De Vensterschool heet school, omdat de school nog steeds een *sleutelfunctie* heeft bij het krijgen van kansen in de samenleving. De Vensterschool is echter meer dan alleen maar een school waar onderwijs wordt gegeven. De Vensterschool beschouwen wij als een samenwerkingsverband in de wijk om een *verbinding te kunnen leggen tussen de drie leefwerelden* waarbinnen onze kinderen opgroeien en zich ontwikkelen - thuis, school en de vrije (speel)tijd. Het biedt de kinderen en hun ouders een programmering in de directe leef- en schoolomgeving voor ontwikkelingsstimulering, opvoedingsondersteuning en maatschappelijke participatie. Minder zichtbaar voor ouders en kinderen, maar niet minder relevant, creëren we de voorwaarden waardoor kinderen zich beter kunnen ontwikkelen, zoals een doorgaande lijn op een dag en longitudinaal, een sluitend zorgsysteem, en het bevorderen van de sociale cohesie. Als randvoorwaarde voor het succes van de Vensterschool geldt de inzet en de mate van samenwerking tussen de partners in de wijk.

Indrukken en beelden per pijler

In het onderzoek van Sardes is via literatuurstudie en gesprekken gepoogd om in kaart te brengen of de zeven pijlers nuttig zijn en of de doelstellingen ook gerealiseerd worden (doet men het goede; en doet men dat goed). De evaluatie heeft volgens de onderzoekers weinig harde/objectieve conclusies opgeleverd. De vensterscholen hebben een grote aantrekkingskracht (stijgende leerlingenaantallen) en de samenwerking loopt beter.

Per pijler geven wij een korte omschrijving en vatten de volgende conclusies samen die Sardes (2004) heeft getrokken (in aparte hoofdstukken verder uitgewerkt en geïllustreerd met voorbeelden):

1. **Doorgaande lijn:** *is de pedagogische en programmatische aansluiting tussen enerzijds de voorschoolse periode en de basisschool en tussen de basisschool en het voortgezet onderwijs. Anderzijds de pedagogische en programmatische aansluiting tussen school en de voorzieningen buiten de school in de opvang en vrije tijd.*

Sardes : professionals kennen elkaar, aansluiting onderwijs-BSO loopt goed; aansluiting PO-VO kan nog beter;

2. **Integraal werken en samenwerking tussen instellingen:** *is de samenwerking tussen het onderwijs, opvang en alle disciplines die zich richten op jeugdigen tussen 0-15 jaar. Deze samenwerking staat in dienst van de andere pijlers van de Vensterschool. In de samenwerking is de ontwikkeling van het gehele kind uitgangspunt.*

Sardes: Overall is de samenwerking intensiever geworden; maar bij enkele Vensterscholen ontbreekt het wij-gevoel; in een aantal Vensterscholen zijn gemeenschappelijke doelstellingen en/ of pedagogische visies ontwikkeld.

3. **Binnen- en buitenschoolse activiteiten:** *organiseren van mogelijkheden voor kinderen om zowel binnenschool als buitenschools meer en andere ervaringen op te doen die aanvullend of versterkend zijn voor hun kennis en vaardigheden. Deze activiteiten zijn pedagogisch en didactisch afgestemd op elkaar.*

Sardes: Het is moeilijk om te bepalen of het goed gaat of niet. Er zijn geen streefcijfers afgesproken. De registratie van deelnemers is niet volledig. Er is een breed aanbod tot stand gekomen, maar het is niet duidelijk in welke mate dat is afgestemd op de vraag. Aan een inhoudelijke koppeling van binnen – en buitenschoolse activiteiten komt men vaak nog niet toe. Ook zijn er wachtlijsten bij bv sportverenigingen;

4. **Ouderbetrokkenheid.** *Omvat zowel de betrokkenheid van ouders op de opvoeding, ontwikkeling en schoolloopbaan van hun kind als de actieve participatie van ouders aan activiteiten op de school en de opvang.*

Sardes: Blijkt lastig; met name het bereiken van laag opgeleide ouders. Veel ouders weten ook niet wat de Vensterschool inhoudt. Wel zijn er veel activiteiten. Ouders voelen zich meer betrokken bij basisschool & peuterspeelzaal dan bij de vensterschool. (NB: over de oorspronkelijke doelstelling dat de scholen eigendom van de gemeenschap zijn, wordt nergens meer gerept.) De onderzoekers stellen dat het wenselijk is om een helder doel te formuleren en welke resultaten moeten worden bereikt.

5. **Sluitend zorgsysteem.** Een sluitend zorgsysteem is een systeem van signalering, preventie, verwijzing, zorg en hulpverlening voor kinderen en (hun ouders) gedurende hun ontwikkeling van 0 tot 15 jaar.

Sardes: Doordat professionals elkaar beter kennen zijn de zorgstructuren meer vanzelfsprekend geworden. Knelpunt is de aansluiting met jeugdzorg (wachtlijsten BJZ) en het ontbreken van zorgstructuren 12+.

6. **Sociale cohesie en wijkverbetering.** Activiteiten gericht op het vorm geven van de sociaal pedagogische infrastructuur in de wijk, het stimuleren van de leefbaarheid en de gemeenschapsvorming en ontmoetingsfunctie in de wijk.

Sardes: Elke Vensterschool doet mee aan de activiteiten die onder deze noemer vallen. Het is niet de pijler die de hoogste prioriteit krijgt. De eerste tranche Vensterscholen vervullen deze positie overduidelijk dankzij de huisvesting. In de latere Vensterscholen, gehuisvest in al eerder bestaande gebouwen, is de wijkfunctie minder herkenbaar en prominent.

7. **Benutten gebouwen.** Hierbij gaat het enerzijds om het realiseren van multifunctionele gebouwen, waarin verschillende functies voor kinderen (en hun ouders) bij elkaar zijn gebracht die bijdragen aan gerichte inhoudelijke en pedagogische samenwerking en gemeenschapsvorming. Anderzijds betreft het gemeenschappelijk gebruik maken door de verschillende organisaties van elkaars accommodaties.

Sardes: Het beheer van de multifunctionele gebouwen is een complexe opgave. Wel wordt vastgesteld dat het gebouw beter onderhouden en geprogrammeerd is als er een beheerder is. Er wordt geen uitspraak gedaan over de mate waarin de gebouwen optimaal worden benut. Over de gebouwen bestaat tevredenheid; niet alle Vensterwijken willen echter één groot gebouw.

In het onderzoek komen verder de volgende aandachtspunten aan de orde:

1. Aard en aanbod van Vensterschool zijn maar beperkt bekend onder m.n. laag opgeleide ouders. Het is niet duidelijk of ouders weten dat een Vensterschool meer te bieden heeft dan uitsluitend onderwijs.
2. Wat is een vensterschool? Er zijn verschillende varianten (gebouw; programmering; structuur); voor alle varianten is wat te zeggen.
3. Netwerk van autonomie organisaties of één organisatie? Men pleit voor minder vrijblijvendheid in de samenwerking; de 'sense of community' ontbreekt vaak. Dat komt voort uit verschillende belangen (er zitten bv ook private partijen, zoals een sportcafé, in de Vensterschool) en opvattingen. Meerdere fases en methoden van ontwikkeling op dit punt zijn waargenomen. Indruk is dat samenwerking vaak informeel is; dat heeft als nadeel dat ze afhankelijk is van personen. In menig Vensterschool is het lastig om bij mutaties vanuit dezelfde gegroeide overtuigingen te blijven handelen.

Ook vraagt men aandacht voor de plangroepen; rol/positie en daaruit voortvloeiende samenstelling zijn soms onduidelijk.

4. Heb aandacht voor maatschappelijke ontwikkelingen; de vensterschool is een antwoord op hetgeen er destijds speelde, maar moet voortdurend inspelen op wat er in de samenleving gebeurt.

**Bijlage 2 bij collegebrief:: evaluatie Vensterscholen.
 Samenvatting reactie van het Breed Besturen Overleg op het rapport ‘Nieuwe Verhoudingen, nieuwe dynamiek. Evaluatie/impuls Vensterscholen Groningen’.**

Op 16 maart 2012 heeft een delegatie van het Breed Besturen Overleg Onderwijs gesproken met de wethouder mevr. E. Pastoor over de conclusies en aanbevelingen van het rapport. De besturen van O2G2 (mevr. M. Schreur), VCOG (dhr. W. Moes), SKSG (mevr. C Boltje) en COPgroep (mevr. B. Diekstra) waren aanwezig bij dit gesprek met de wethouder. Hieronder geven wij een samenvatting van de reacties van deze bestuurders op het rapport.

Algemene reactie

- De aanwezige organisaties zijn blij met het rapport en spreken waardering uit voor het rapport. Zij vinden het een eerlijk en duidelijk rapport.
- De aanwezigen herkennen zich in de bevindingen van het evaluatierapport.
- Zij onderschrijven de richting van de gewenste inhoudelijke- en sturingsverandering die het rapport beschrijft.
- De aanwezigen onderschrijven de aanbeveling van het rapport om de schooldirecteur de regie te geven waar het gaat om de samenhang tussen onderwijs, opvang en zorg voor kinderen te realiseren. Hiermee kan iedere individuele school met zijn samenwerkingspartner een nieuwe Vensterschool worden.
- Bovendien hebben zij toegezegd mee te willen werken aan het opstellen van een Stedelijk Akkoord de Nieuwe Vensterschool’ als kader waarbinnen nadere afspraken en uitwerkingen gebaseerd kunnen worden.

Specifieke wensen en aandachtspunten

- Werk samen uit wat de kenmerken van nieuwe Vensterschool nu precies zijn. Wat is de verantwoordelijkheidsverdeling binnen deze ‘Nieuwe Vensterschool’. Verhelder het concept bijvoorbeeld aan de hand van afgesproken criteria.
- Kom met elkaar tot duidelijke inhoudelijke afspraken waaraan met behulp van de ‘nieuwe Vensterschool’ gewerkt wordt.
- De schoolbesturen gaven in het overleg aan dat zij het belangrijk vinden dat Groningen gezamenlijk werkt aan de achterblijvende opbrengsten voor taal- en rekenonderwijs.
- Afhankelijk van de uitwerking van de visie en de afspraken zal duidelijk worden in hoeverre een herschikking van financiële middelen nodig is.
- De aanwezigen spreken uit dat de samenhang en samenwerking tussen Passend Onderwijs en Zorg voor jeugd veel aandacht vraagt.
- De aanwezigen onderschrijven de gewenste aandacht voor professionalisering, maar zetten hun vraagtekens bij de vorm die het rapport hiervoor adviseert :nl. het inrichten van een ‘Steunpunt Onderwijs’.
- Het BBO heeft aangegeven dat zij graag inzicht wil in de samenhang van ‘de Nieuwe Vensterschool’ met brede ontwikkelingen als de motie Groningen Onderwijsstad en het aanvalsplan huisvesting.

Vervolgafspraken

We hebben afgesproken om in het BBO-overleg, nadat het rapport in de raad is besproken, de vervolgstappen en samenhangende ontwikkelingen verder te bespreken.